

OKVIR ZA PRISTUP ZASNOVAN NA RIZIKU ZA SPREČAVANJE
PRANJA NOVCA I FINANSIRANJA TERORISTIČKIH AKTIVNOSTI
**ZA PRAVNA LICA I PODUZETNIKE KOJI PRUŽAJU USLUGE
RAČUNOVODSTVA I KNJIGOVODSTVA DRUGIM PRAVNIM LICIMA**

U Mostaru, 8.10.2026.

Sadržaj

<i>Pojmovi i skraćenice</i>	3
Uvodne napomene	4
Osnove SPN i FTA zasnovane na upravljanju rizicima	5
<i>Pravni okvir</i>	6
<i>Uloga Saveza</i>	6
<i>Međunarodni kodeks etike za profesionalne računovođe</i>	7
<i>Ranjivost računovodstvenih usluga</i>	8
Obaveze profesionalnih računovođa u SPN i FTA	10
<i>Politike i procedure za SPN i FTA</i>	10
<i>Program procjene rizika od SPN i FTA</i>	11
<i>Lista indikatora za prepoznavanje sumnjivih transakcija</i>	13
<i>Kontinuirano praćenje klijenata vezano za SPN i FTA</i>	13
<i>Ovlašteno lice za SPN i FTA</i>	13
<i>Kontinuirano usavršavanje i edukacija za SPN i FTA</i>	14
<i>Dokumentacija i evidencije vezano za SPN i FTA</i>	14
<i>Nadzor i kontrola</i>	15
Okvir pristupa zasnovanog na rizicima za SPN i FTA za profesionalne računovođe	16
<i>Izazovi</i>	16
<i>Dodjela odgovornosti prema okviru za upravljanje rizicima za SPN i FTA</i>	17
<i>Identifikacija i procjena rizika od PN i FTA</i>	18
<i>Varijable koje mogu uticati na rizik i upravljanje rizikom</i>	25
<i>Dokumentacija o procjenama rizika</i>	26
<i>Ublažavanje i upravljanje rizikom od PN i FTA</i>	27
<i>Početni i tekući CDD</i>	28
<i>Politički izložene osobe (PEP)</i>	32
<i>Stalno praćenje klijenata i određenih aktivnosti</i>	32
<i>Izveštavanje o sumnjivim aktivnostima / transakcijama, prijave, interne kontrole i veći rizik</i>	33
Zaključne napomene	38
Prilog 1: Liste rizičnih zemalja	39
Prilog 2: Lista indikatora za prepoznavanje rizika od PN i FTA	40

Pojmovi i skraćenice

CDD	<i>Client Due Diligence</i> – Dubinska provjera klijenta
FATF	<i>Financial Action Task Force</i> - Organizacija za kontrolu i sprečavanje pranja novca je nezavisno međuvladino tijelo koje razvija i promoviše politike u cilju zaštite globalnog finansijskog sistema od pranja novca, finansiranja terorizma i širenja oružja za masovno uništenje
FOO	Finansijsko obavještajno odjeljenje SIPA-e BiH
FTA	finansiranje terorističkih aktivnosti
FUIP	Federalna uprava za inspekcijske poslove FBiH, koja je, nadzorno tijelo za računovođe, revizore i porezne savjetnike po Zakonu o SPN i FTA, član 93., stav (1), tačka k)
IFAC	<i>International Federation of Accountants</i> – Međunarodna federacija računovođa je globalna organizacija za računovodstvenu profesiju, koja okuplja profesionalna tijela iz oko 140 jurisdikcija, sa oko 190 članica – profesionalnih tijela, među kojima je i Savez računovođa, revizora i finansijskih radnika Federacije BiH, kao punopravan član
PEP	<i>Politically exposed person</i> – politički eksponirana osoba
PN	pranje novca
profesionalni računovođa	pravno lice i poduzetnik koji pruža računovodstvene i knjigovodstvene usluge drugim pravnim licima [u Međunarodnom kodeksu etike označeno kao „profesionalni računovođa u javnoj praksi“]
Savez	Savez računovođa, revizora i finansijskih radnika Federacije BiH
SPN	sprečavanje pranja novca
SPN i FTA	sprečavanje pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti i sprečavanje finansiranja širenja oružja za masovno uništenje

Uvodne napomene

Pranja novca, finansiranja terorističkih aktivnosti i finansiranja širenja oružja za masovno uništenje jedna su od ključnih krivičnih djela, koja ne samo da utiču na opću sigurnost, već imaju i izuzetno značajan i veoma destruktivan uticaj na normalne finansijske i generalno privredne tokove svake pojedinačne, kao i ukupne svjetske ekonomije. Zato je važnost u prevenciji i borbi protiv ovakvih negativnih pojava od presudne važnosti, pa je ne svjetskom nivou prije četrdeset godina upostavljena organizacija za kontrolu i sprečavanje pranja novca, kao nezavisno međuvladino tijelo, koje razvija i promovise politike u cilju zaštite globalnog finansijskog sistema od pranja novca, finansiranja terorizma i širenja oružja za masovno uništenje tj. Financial Action Task Force (FATF). Preporuke FATF-a priznate su kao globalni standard u sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma.

Općeprihvaćeni standardi u svijetu utvrđuju veliki broj subjekata iz finansijskog i nefinansijskog sektora kao obveznike u SPN i FTA, među kojima su i profesionalne računovođe, što je i u Bosni i Hercegovini utvrđeno važećim zakonskim i podzakonskim aktima kojima se regulira ova oblast.

Također općeprihvaćen je i metod prevencije i borbe protiv PN i FTA, koji se zasniva na upravljanju rizicima od PN i FTA. Ti rizici su mnogobrojni i mogu se klasificirati kao opći, za sve profesije obveznika, odnosno većinu njih, ali i kao specifični, koji se odnose samo ili gotovo isključivo na konkretnu profesiju. To važi i za obveznike profesionalne računovođe, odnosno struku računovodstva i njemu srodnih profesija.

Obzirom na tu činjenicu, ne postoji univerzalni recept za definiciju konkretnih rizika, niti za uspostavu sistema upravljanja rizicima od PN i FTA ni u jednoj oblasti i niti za bilo kojeg od obveznika, pa time ni za profesiju računovođa. Profesionalne računovođe trebaju same da definiraju pojedine rizike, procjene njihov potencijalni uticaj i prijetnje od PN i FTA, te projektuju aktivnosti tj. mjere i postupke na njihovom ublažavanju i eventualnoj eliminaciji. U tim procesima profesionalne računovođe se trebaju maksimalno oslanjati na propisano domaćom legislativnom, smjernicama i odlukama nadležnih organa i tijela, prevashodno FOO-a i nadzornog organa za SPN i FTA, kao i preporukama strukovnog tijela i međunarodnih organa i tijela.

U ovom materijalu fokus je na preporukama koje daju međunarodna tijela (FATF, IFAC, Accountancy Europe i dr.) vezano za pristup zasnovan na upravljanju rizicima od PN i FTA, obzirom da su domicilne zakonske i podzakonske odredbe kojima se uređuju ova pitanja jasno utvrđene, kao i dio inicijalnih od strane FOO-a i FUZIP-a¹.

¹ U jednom dijelu ovog materijala obrađuju se osnove obaveza koje profesionalne računovođe imaju u postupcima SPN i FTA koje propisuje zakonski i podzakonski akti, bez detaljnije elaboracije.

Osnove SPN i FTA zasnovane na upravljanju rizicima

Sprečavanje pranja novca, finansiranja terorističkih aktivnosti i finansiranja širenja oružja za masovno uništenje sadrži složene šeme koje treba da omoguće razumijevanje, otkrivanje, procjenu uticaja, te mjere i radnje na ublažavanju i, po mogućnosti otklanjanju ovih prijetnji.

FATF je još od 2012. godine sačinio posebne preporuke za profesionalne računovođe vezano za njihove obaveze u pogledu sprečavanja pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti, te je iste od tada kontinuirano dorađivao i dopunjavao. Ove aktivnosti FATF provodi u bliskoj suradnji sa IFAC-om, koji sa FATF-om redovno učestvuje u pripremi i objavi, ne samo smjernica za profesionalne računovođe, već i niza tzv. pomoćnih materijala za bolje razumijevanje i adekvatno izvršavanje obaveza profesionalnih računovođa u pogledu SPN i FTA.

Pristup zasnovan na procjeni rizika za SPN i FTA, prema FATF-u, znači da države, nadležni organi, nefinansijski sektor, uključujući profesionalne računovođe treba da otkriju, procjene i razumiju rizike SPN i FTA kojima su izloženi i preduzmu potrebne mjere SPN i FTA za efikasno i delotvorno ublažavanje i upravljanje rizicima. Za računovođe, otkrivanje i održavanje razumjevanja rizika PN i FTA sa kojim se suočava sektor, kao i onih specifičnih za njihove usluge, baze klijenata, pravni sistem u kojima rade i efikasnosti stvarnih i potencijalnih kontrola rizika koje postoje ili mogu da se uspostave, zahtevaće ulaganje resursa i obuke.

FATF je konstatovao da pristup zasnovan na procjeni rizika nije pristup „nulte neuspješnosti“, jer se mogu dogoditi slučajevi u kojima je računovodstvena praksa preduzela razumne i srazmjerne mjere za SPN i FTA kako bi otkrila i ublažila rizike, ali se oni još uvijek pojavljuju u svrhe PN ili FTA u izolovanim slučajevima. Iako postoje ograničenja u vezi sa procjenom rizika, pranje novca i finansiranje terorizma je stvaran i ozbiljan problem sa kojim se računovođe moraju suočiti kako ga ne bi, nenamerno ili na neki drugi način, ohrabрили ili podstakli.

Ključni elementi u sistemu upravljanja rizicima od PN i FTA mogu se sumirati na sljedeći način:

otkrivanje i procjena rizika – otkrivanje i procjena rizika od SPN/FT sa kojim se suočava firma s obzirom na klijente, usluge, zemlje poslovanja, uzimajući u obzir i javno dostupne informacije o rizicima i tipologijama PN i FTA;

upravljanje i ublažavanje rizika – identifikacija i primjena mjera za efikasno i djelotvorno ublažavanje i upravljanje rizikom od PN i FTA;

kontinuirano praćenje – definisanje politika, procedura i informacionih sistema za praćenje promjena rizika od PN i FTA i

dokumentacija – dokumentovanje procjena rizika, strategija, politika i procedura za praćenje, upravljanje i ublažavanje rizika od PN i FTA.

Ovo su ujedno i ključni elementi u procesu upravljanja rizicima od PN i FTA, koje profesionalne računovođe treba da inkorporiraju, kako u svojim dokumentima kojima uređuju vlastita postupanja u procesima vezanim za SPN i FTA (prvenstveno u politikama i procedurama, kao i programu procjene rizika od PN i FTA), tako i u kontinuiranoj i cjelovitoj praksi u vezi sa tim.

Pravni okvir

Profesionalne računovođe su, prema Zakonu o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti (*"Službeni glasnik BiH", broj: 13/24*) obveznici u sistemu sprečavanja pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti. To podrazumijeva provođenje svih mjera i postupaka propisanih ovim zakonom i na osnovu njega donesenih podzakonskih akata, a prvenstveno Pravilnika za provođenje Zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti (*"Službeni glasnik BiH", broj: 8/26*).

Navedeni zakon i pravilnik kreirani su skladno preporukama FATF-a i Moneyvala², koji borbu protiv pranja novca i finansiranja terorizma, te sprečavanje finansiranja oružja za masovno uništenje temelje na pristupu upravljanja rizicima od ovih nezakonitih radnji.

Važno je imati u vidu da je i Zakon o računovodstvu i reviziji (*"Službene novine Federacije BiH", broj: 15/21*) utvrdio obavezu svim licima koja obavljaju poslove računovodstva, revizije i nadzora po ovom zakonu da u cijelosti i blagovremeno obavljaju i sve obaveze propisane zakonom i podzakonskim aktima koji se odnose na sprečavanje pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti.

Uloga Saveza

Za profesionalne računovođe je važno posebni istaći da i krovna Međunarodna federacija profesionalnih računovođa IFAC, kao i evropska (Accountancy Europe), čiji je Savez računovođa, revizora i finansijskih radnika Federacije BiH punopravni član, aktivno rade na pružanju podrške svojim članovima i, preko njih, članovima računovodstvene profesije uopće. Ta se podrška ogleda u nizu uputa i preporuka kako cjelovito, ispravno i blagovremeno izvršavati obaveze u pogledu sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma. Ključne preporuke ovih asocijacija prevedene su i objavljene na internet stranici Saveza računovođa, revizora i finansijskih radnika Federacije BiH.

Kao profesionalno tijelo, Savez, u interesu svojih članica, nudi pomoćne materijale i na drugi način učestvuje u organizaciji edukativnih sadržaja za svoje članove, među ostalom i vezano za pitanja SPN i FTA, pa u tom smislu treba shvatiti i ovaj dokument.

Profesionalne računovođe trebaju imati u vidu da je Savez i prema standardima IFAC-a i prema domaćim propisima (Zakon o računovodstvu i reviziji Federacije BiH³) dužan kontrolisati i pružati podršku na postizanju adekvatne kvalitete rada profesionalnih računovođa, a što posebno uključuje dosljedno poštivanje odredbi Međunarodnog kodeksa etike, koji utvrđuje obavezno poštivanje odredbi nacionalnog zakonodavstva, gdje su i pitanja SPN i FTA uključena.

² Moneyval je regionalna organizacija za kontrolu i sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma, koja djeluje u koordinaciji i suranji sa FATF-om na području Evrope i dijela Azije.

³ Vidjeti Zakon o računovodstvu i reviziji (*"Službene novine Federacije BiH", broj: 15/21*), posebno član 32.

Međunarodni kodeks etike za profesionalne računovođe

Od posebne je važnosti istaći da je i ključni akt vezan za temelje rada i ponašanja u računovodstvenoj profesiji u Federacije BiH - Međunarodni kodeks etike za profesionalne računovođe temeljen na principima upravljanja rizicima.

Preciznije, Međunarodni kodeks etike utvrđuje pet **temeljnih principa** na kojima treba da se zasniva rad i ponašanje profesionalnog računovođe, a to su:

- **integritet** – biti pošten i iskren u svim poslovnim odnosima;
- **objektivnost** - ne dozvoliti da predrasude, sukob interesa ili neprimjeren uticaj drugih dovedu u pitanje njegove profesionalne ili poslovne prosudbe;
- **profesionalna kompetentnost i dužna pažnja**, što uključuje:
 - (a) sticati i održavati nivo stručnog znanja i vještina potreban da bi klijent, odnosno organizacija koja ga zapošljava dobila kompetentnu profesionalnu uslugu, zasnovanu na najnovijim stručnim i profesionalnim standardima, te važećim pravnim propisima
 - (b) i (b) marljivo obavljati svoje poslove, u skladu s primjenjivim stručnim i profesionalnim standardima;
- **povjerljivost** - poštovati povjerljivost podataka do kojih je došao putem profesionalnih i poslovnih odnosa i
- **profesionalno ponašanje** - postupati u skladu s relevantnim zakonima i drugim propisima, te izbjegavati sve radnje za koje zna ili bi trebalo da zna da mogu diskreditovati profesiju

Dalje, Međunarodni kodeks etike utvrđuje da se kroz **konceptualni okvir** upravlja rizicima koji mogu uticati na pravilno pridržavanje temeljnim principima, što upućuje na obaveznost profesionalnih računovođa na permanentno vršenje ključnih radnji i postupaka na:

- prepoznavanju i razumijevanju prijetnji poštivanju osnovnih principa,
- procjenu prepoznatih prijetnji i
- otklanjanje prijetnji potpuno ili svodeći ih na prihvatljiv nivo.

Najjednostavnije rečeno, ove principe treba primjenjivati i u postupcima upravljanja rizicima od PN i FTA.

Ranjivost računovodstvenih usluga

Na bazi višegodišnjih iskustava, FATF je sumirao neke od ključnih funkcija koje mogu obavljati profesionalne računovođe, zavisno od nacionalnog zakonodavstva, a koje su potencijalno najosjetljivije kad je riječ o PN i FTA:

- **finansijski i porezni savjeti** – lica koja imaju namjeru prati novac i finansirati terorizam mogu tražiti informacije i savjete vezano za finansije i poreze s ciljem stavljanja vlastite imovine van doseg a i tako izbjegli buduće zakonom propisane obaveze;
- **formiranje kompanije i društva povjerenja (fondova, udruženja i sl.)** – lica koja imaju namjeru prati novac i finansirati terorizam mogu pokušati prikriti veze između imovinske koristi stečene krivičnim djelom, pa i samih počinitelja, kroz formiranje različitih korporativnih šema ili drugačijih složenih pravnih aranžmana;
- **kupovina ili prodaja imovine** – lica koja imaju namjeru prati novac i finansirati terorizam mogu koristiti transfere imovine u svrhu ili kao pokriće transfera ilegalnih sredstava (faza slojevitosti) ili konačnog ulaganja ovih prihoda nakon što su prošli kroz proces pranja (faza integracije);
- **obavljanje finansijskih transakcija** – lica koja imaju namjeru prati novac i finansirati terorizam mogu koristiti računovođe za obavljanje ili olakšavanje različitih finansijskih operacija u njihovo ime (npr. gotovinski depoziti, isplate po računima, depozitni poslovi sa stanovništvom, prodaja zaliha, slanje i primanje međunarodnih transfera sredstava itd);
- **upoznavanje sa finansijskim institucijama** – lica koja imaju namjeru prati novac i finansirati terorizam mogu koristiti računovođe kako bi se detaljnije upoznali sa načinom rada određenih finansijskih institucija i ključnih osoba u tim institucijama, ali i obrnuto – kako bi se preko finansijskih institucija upoznali i sa računovođama.

Također, FATF upozorava i na nekoliko drugih bitnih aspekt ranjivosti računovodstvenih usluga, koje se mogu pojaviti (i pojavljuju se) u praksi, ne ograničavajući samo na ovdje navedene:

- **nepotpunost klijentovih evidencija** - može biti područje višeg rizika za računovodstvene usluge, a kako bi se takva eventualna situacija izbjegla, odnosno ublažila prioritet za računovođe je dosljedna primjena propisanih računovodstvenih standarda i procedura;
- **falsifikovani računi** – kojima klijenti koji imaju namjeru prati novac i finansirati terorizam pružaju osjećaj legitimiteta kako bi se prikrrio izvor sredstava i kompanija ili društvo povjerenja koristilo za pranje novca, a u osnovi bi se putem računovodstvenih usluga olakšavala utaja poreza i prevare vezane za isto;
- **neosnovana insolventnost** – kroz prikaz neosnovane insolventnosti kompanije ili društva povjerenja klijent bi koristeći računovodstvene usluge nastojao legalizirati takvo stanje i kroz naknadni stečajni postupak (i likvidaciju) ostvariti nezakonite benefite.

Navedene prijetnje u vezi sa ranjivošću računovodstvenih usluga ne uključuju samo aktivno učešće računovođa u pomenutim aspektima. To uključuje i njihov savjetodavni angažman, čak i ako računovođa nije uključen u sam proces efektivne realizacije navedenih aktivnosti.

FATF u ovom pogledu, a s ciljem da profesionalne računovođe u skladu sa njihovim etičkim obavezama izbjegavaju pomaganje u procesima PN i FTA, preporučuje provođenje propisanih mjera i aktivnosti na SPN i FTA u vezi sa klijentima, vođenjem evidencija, posebno o politički eksponiranim licima i novim tehnologijama naročito u vezi sa slijedećim aktivnostima:

- kupovina i prodaja nekretnina;
- upravljanje novcem klijenata, vrijednosnim papirima ili drugom imovinom;
- upravljanje bankovnim računima, računima štednje ili vrijednosnim papirima;
- kupoprodaja poslovnih subjekata;
- organizacija, formiranje, rad ili upravljanje kompanijama i
- osnivanje, rad ili upravljanje pravnim licima ili aranžmanima.

Obaveze profesionalnih računovođa u SPN i FTA

Zakon o SPN i FTA je za sve obveznike u sistemu sprečavanja pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti propisao značajne obaveze, koje se odnose i na profesionalne računovođe. U daljem tekstu navode se ključne obaveze, ne ograničavajući se samo na iste. Pravilno i cjelovito definiranje i izvršenje ovih obaveza podrazumijeva adekvatno upravljanje rizicima od pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti.

Politike i procedure za SPN i FTA

Svi obveznici u sprečavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti su obavezni donijeti pisane politike i procedure, kao i kontrolne postupke za smanjenje i efikasno upravljanje rizikom od PN i FTA. U izradi ovih dokumenata obveznici su dužni pridržavati se pravilnika, odluka i smjernica nadležnog nadzornog organa⁴ i procjene rizika od PN, FTA i finansiranja oružja za masovno uništenje u BiH.

Prema Zakon o SPN i FTA politike i procedure, uključujući i kontrolne postupke, moraju biti srazmjerne veličini obveznika, vrsti, obimu i složenosti poslova koje obavlja obveznik (čl.56, st.2) i uključivati (čl.56, st.3):

- ciljeve, obim i načine rada sistema SPN i FTA;
- organizacionu strukturu obveznika;
- položaj ovlaštenog lica i njegovog zamjenika u organizacionoj strukturi;
- ovlaštenja i odgovornosti ovlaštenog lica i njegovog zamjenika;
- ovlaštenja i odgovornosti svih zaposlenika koji učestvuju u provođenju ovog zakona i podzakonskih akata;
- mjere identifikacije i praćenja klijenta;
- metode upravljanja rizikom od PN i FTA;
- načine i metode upravljanja usklađenosti poslovanja obveznika s odredbama ovog zakona i podzakonskih akata;
- uspostavljanje odgovarajućih linija izvještavanja unutar obveznika;
- čuvanje podataka, način vođenja i sadržaj evidencija podataka;

⁴ Za profesionalne računovođe to je Federalna uprava za inspekcijske poslove FBiH.

- stručno osposobljavanje i obuku zaposlenika;
- nezavisnu reviziju sistema SPN i FTA, kad je primjereno veličini i prirodi posla obveznika;
- provjeru zaposlenika, ako je to primjereno veličini obveznika.

Najviše rukovodstvo obveznika je dužno da donese politike i procedure za SPN i FTA. To podrazumijeva i njihovu potpunu predanost da se te mjere i procedure blagovremeno i cjelovito primjenjuju u praksi.

Program procjene rizika od SPN i FTA

Obveznik SPN i FTA je, prema Zakonu, obavezan sačiniti procjenu rizika od PN i FTA i širenja oružja za masovno uništenje. Ova procjena mora obuhvatiti identifikaciju, procjenu, razumijevanje i smanjenje navedenih rizika, sa aspekta⁵:

- **države ili geografskog područja⁶**, što obuhvata:
 - lokaciju sjedišta i poslovanja klijenta i stvarnih vlasnika,
 - relevantne lične, poslovne ili finansijske veze sa visokorizičnim državama,
 - efikasnost režima SPN i FTA u određenim zemljama i
 - nivo transparentnosti i porezne discipline zemlje poslovanja;
- **klijenta**, što obuhvata:
 - poslovnu djelatnost ili profesionalnu aktivnost klijenta i stvarnog vlasnika,
 - ugled klijenta i stvarnog vlasnika i
 - prirodu ponašanja klijenta i njegovih transakcija;
- **proizvoda, usluge ili transakcije**, što obuhvata:
 - svrhu poslovnog odnosa i načina korištenja usluge,
 - redovnost i trajanje poslovnog odnosa,
 - kreditnu zaduženost i obim transakcija,
 - nivo transparentnosti proizvoda, usluga ili transakcije (posebno u vezi sa mogućnostima anonimnosti za klijente ili vlasničku strukturu klijenta, u vezi sa proizvodima/uslugama koji pružaju veću anonimnost ili se mogu lako prenijeti preko međunarodnih granica, kao što je internet bankarstvo, kartica sa pohranjenom vrijednosti, međunarodni elektronski

⁵ Prema Pravilniku o primjeni Zakona o SPN i FTA („Službeni glasnik BiH“, broj: 8/26).

⁶ „Crna“ i „siva“ lista zemalja koje je označio FATF (i Vijeće ministara BiH) date su u Prilogu 1 ovog materijala.

prenos novca, private investicijske kompanije i zaklade i u vezi sa učešćem trećih lica u poslovnom odnosu) ,

- složenost proizvoda ili transakcije, što podrazumijeva broj uključenih subjekata i pravnih sistema, dozvoljene uplate trećih lica i prekomjerna plaćanja, rizike povezane s novim tehnologijama i inovativnim metodama plaćanja i
 - vrijednost i obim proizvoda ili transakcija, sa fokusom na transakcije u gotovini i olakšavanje velikih transafera, postojanje ograničenja vrijednosti transakcija kako bi se smanjio rizik zloupotrebe i transakcije koje su povezane sa trgovinom oružjem, plemenitim metalima, kulturnim dobrima, dragim kamenjem, umjetničkim predmetima, zaštićenim vrstama. Virtualnim valutama is l.;
- **kanala distribucije**, tj. distribucionih kanala obuhvata:
 - poslovne odnose u kojima klijent nije fizički prisutan,
 - distribuciju proizvoda ili usluga putem interneta,
 - upotrebu posrednika za uspostavljanje poslovnog odnosa, kada je potrebno da obveznici razmotre da li posrednik podliježe mjerama za SPN i FTA, da li je posrednik pod efektivnim nadzorom u segmentu SPN i FTA i da li se posrednik nalazi ili ima sjedište u državi, koja se navodi na listi zemalja sa strateškim nedostacima.

Propisima nisu eksplicitno definirane vrijednosti i obimi (npr. proizvoda, usluga, transakcija is l.), ali je utvrđeno da procjena treba da bude dokumentirana i srazmjerna veličini obveznika, vrsti, obimu i složenosti njegovog poslovanja.

Procjena treba da je usklađena sa procjenom rizika od PN i FTA u BiH, te sa pravilnicima, odlukama i smjernicama nadležnih organa. Prema Pravilniku za provođenje Zakona o SPN i FTA (*"Službeni glasnik BiH" broj 8/26*) nadzorni organ je dužan da donese i ažurira smjernice za analizu i procjenu rizika klijenta, poslovnih odnosa i transakcija. Nadzorni organ je to učinio i donio je Smjernice za procjenu rizika od PN i FTA (*Federalna uprava za inspekcijske poslove FBiH, broj: 01-02-1-02924/2026 od 20.04.2024.*). Smjernice nisu utvrdile nikakve specifične rizike za računovodstvenu profesiju, što ne znači da njihove buduće izmjene i dopune to neće učiniti i tada će biti važno da se to što blagovremenije implementira u relevantne dokumente vezane za SPNiFTA kod obveznika tj. profesionalnog računovođe.

Profesionalne računovođe su dužne klasificirati rizike po nivoima (visok, srednji i nizak), utvrđujući koje mjere treba poduzimati na ublažavanju, odnosno otklanjanju negativnih posljedica vezano za konkretne rizike i njihov stepen (npr. za visok rizik je neophodno da se provode pojačane mjere identifikacije i praćenja, za niže rizike, tamo gdje je to primjereno, moguće je utvrditi i pojednostavljene mjere identifikacije i praćenja).

Također je neophodno detaljno precizirati šta obuhvataju i na koji način se provode pojačane mjere identifikacije i praćenja, a šta pojednostavljene, te u kojim uslovima se primjenjuju jedne, a kojima druge mjere. Sadržaji pojačanih i pojednostavljenih mjera identifikacije i praćenja detaljno su utvrđeni Zakonom u SPN i FTA i Pravilnikom o provođenju toga Zakona, pa se ovdje neće posebno precizirati.

Obzirom na da se rizici vezni za bilo koji poslovni odnos mogu u relativno kratkom roku mijenjati (povećavati ili smanjivati), profesionalne računovođe trebaju kontinuirano pratiti i inovirati vlastiti

program procjene rizika od PN i FTA. To su i prema važećim propisima dužni činiti najmanje jednom godišnje i o tome dostaviti inovirani program procjene nadležnom nadzornom organu.

Lista indikatora za prepoznavanje sumnjivih transakcija

Pod ovom listom ne podrazumijevaju se indikatori samo za sumnjive transakcije, već i oni koji se odnose na sumnjiva sredstva i klijente, kanale distribucije, geografsko područje posebno vezano za stvarne vlasnike i upravljačke strukture kod klijenta, a u vezi sa mogućim PN i FTA.

Prema Zakonu o SPN i FTA profesionalne računovođe su dužne sačiniti vlastite liste indikatora za prepoznavanje sumnjivih transakcija. Te liste će se sačinjavati na osnovu listi indikatora koje će sačiniti i objaviti FOO.

Od posebnog je značaja da profesionalne računovođe jasno i sveobuhvatno definiraju rizike od PN i FTA. To je preduslov da se i lista indikatora na moguće PN i FTA može sačiniti kvalitetno.

U Prilogu 2 ovog dokumenta daje se prijedlog određenih indikatora vezano za rizike na PN i FTA.

Profesionalne računovođe su dužne kontinuirano pratiti i analizirati liste indikatora na PN i FTA i na osnovu toga iste dopunjavati, o čemu postoji obaveza obavještanja FOO-a i nadzornog organa.

Kontinuirano praćenje klijenata vezano za SPN i FTA

Kontinuirano praćenje klijenta vezano za prijetnje na moguće PN i FTA uključuje kontinuirano provođenje mjera i aktivnosti utvrđenih politikama i procedurama, programom procjene rizika od PN i FTA, drugim aktima obveznika, kao i drugim odlukama i nalogima nadzornog organa i FOO-a, te propisanim obavezama iz Zakona o SPN i FTA i Pravilnika o provođenju tog zakona. Dakle, ovo podrazumijeva da se kontinuirano prikupljaju sve potrebne informacije vezano za poslovni odnos s klijentom, kako bi se blagovremeno i cjelovito provodile mjere koje su propisane vlastitim programom provjere rizika profesionalnog računovođe.

Od posebnog značaja za profesionalne računovođe je da se inicijalne provjere za svakog pojedinačnog klijenta izvrše prije stupanje u poslovni odnos, u omjeru koliko je to moguće izvršiti.

Profesionalne računovođe trebaju, na osnovu inicijalno prikupljenih i dokumentiranih informacija, te na osnovu toga sačinjenih procjena pojedinih rizika da donesu odluku o ulasku u poslovni odnos s klijentom ili, ukoliko je temeljem vlastitih akata kojima se to određuje, ustanovljen neprihvatljivo visok rizik od PN i FTA, taj poslovni odnos odbiju, u kojem slučaju bi bilo uputno da o tome obrazloženo informišu i FOO u zakonski zadanom roku.

Ovlašteno lice za SPN i FTA

Prema zakonu o SPN i FTA svaki obveznik, pa time i profesionane računovođe je dužan imenovati lice ovlašteno za SPN i FTA, kao i jednog ili više njegovih zamjenika, zavisno od strukture i obima poslova.

Važno je samo naglasiti da je Zakon o SPN i FTA utvrdio da obveznici koji imaju četiri ili manje zaposlenih nisu obavezni imenovati ovlašteno lice za SPN i FTA. Ukoliko to posebno ne učine, tu dužnost obavlja zakonski zastupnik, odnosno odgovorno lice obveznika prema zakonu. Ovo se posebno naglašava iz razloga što većina profesionalnih računovođa u Federaciji BiH pripada ovoj kategoriji.

Obzirom da su uslovi za imenovanje ovlaštenog lica za SPN i FTA, njegovi zadaci, prava, obaveze i odgovornosti, kao i i obaveze obveznika (posebno u dijelu stvaranja preduslova za rad ovlaštenog lica) detaljno specificirani u Zakon o SPN i FTA (čl.48. do 53. Zakona), ovdje se isti neće posebno elaborirati.

Na temelju širih saznanja i analiza, FATF je u svojim Smjernicama za pristup zasnovan na upravljanju rizicima za SPN i FTA za profesionalne računovođe posebno istakao brojne izazove vezane za ovlašteno lice, kojima mogu biti izloženi u praksi prilikom prikupljanja i tumačenja informacija o vrsti rizika i razvoju politika i procedura za SPN i FTA. FATF konstatuje da je za te aktivnosti potrebno dobo obučeno osoblje, da bi se izbjegle pogrešne procjene rizika, što bi stvaralo ozbiljnu ranjivost. Zato se posebno insistira na kontinuiranom usavršavanju i edukaciji kadrova i to, ne samo ovlaštenih lica i njihovih zamjenika, već i svih lica kod obveznika koja po prirodi posla mogu ili bi trebala biti upoznata sa činjenicama i radnjama koje bi mogle predstavljati rizik od PN i FTA.

Kontinuirano usavršavanje i edukacija za SPN i FTA

FATF u svojim Smjernicama za profesionalne računovođe posebno podvlači činjenicu da implementacija pristupa zasnovanog na riziku u procesu SPN i FTA predstavlja brojne izazove za profesionalne računovođe, posebno kod utvrđivanja mjera koje treba poduzeti, što zahtjeva resurse i stručnost za prikupljanje i tumačenje informacija o vrsti rizika i kreaciji politika i procedura. To zahtjeva kvalitetnu obuku osoblja i njeno kontinuirano usavršavanje.

Naprijed navedeno ne odnosi se samo na ovlaštena lica za SPN i FTA i njihove zamjenike, već obuhvata sve uposlenike obveznika u sistemu SPN i FTA, a posebno one na poslovima koji su po svojoj prirodi vezani ili to mogu biti sa informacijama koje mogu ukazivati na potencijalne prijetnje od PN i FTA.

U tom pogledu je i Zakon o SPN i FTA (čl.54.) propisao obavezu kontinuiranog godišnjeg stručnog obrazovanja, osposobljavanja i usavršavanja, definirao sadržaj tih edukacija, te naložio obveznicima izradu godišnjih planova za ovu namjenu.

O značaju kontinuiranog usavršavanja i edukacije za SPN i FTA već je u prednjem tekstu dato više napomena (vidjeti: "Ovlašteno lice za SPN i FTA"), uključujući i stavove iz Preporuka FATF-a za profesionalne računovođe.

Dokumentacija i evidencije vezano za SPN i FTA

Profesionalne računovođe su dužne prikupiti svu potrebnu dokumentaciju vezano za analizu i utvrđivanje rizika od PN i FTA prilikom identifikacije i praćenja klijenata, kao i tokom poslovnog odnosa, ukoliko isti bude zaključen. To podrazumijeva prikupljanje originalne dokumentacije, ovjerenih kopija ili informacija iz vjerodostojnih izvora, kako to Zakon o SPN i FTA definira.

Prema Zakonu o SPN i FTA i Pravilniku o provođenju Zakona o SPN i FTA, forma i sadržaj dokumentacija treba budu takvi da, u slučaju osnovanosti sumnji o PN i FTA ona može predstavljati punopravan osnova za pokretanje postupka protiv prekršioca.

Ovu dokumentaciju profesionalnih računovođa je dužan čuvati i zaštititi u rokovima koje propisuje Zakon o SPN i FTA⁷, kao i Pravilnik o provođenju tog Zakona.

Profesionalne računovođe su dužne voditi i evidencije, koje također propisuje Zakon o SPN i FTA u posebnom Poglavlju VII. Evidencije (članovi 59. do 61.), gdje se daju detaljni podaci o vrstama evidencija i njihovom sadržaju. Ovo je dopunjeno i Pravilnikom o provedbi Zakona o SPN i FTA, pa se u daljem testu detaljnije ne razrađuje.

Nadzor i kontrola

Uspostavljanje pravilnog i potpunog sistema upravljanja rizicima od PN i FTA obavezno uključuje i sistem nadzora i kontrole, koji podrazumijeva uspostavljanje interne kontrole upravljanja rizicima od PN i FTA i njihovom efikasnom otkrivanju i praćenju, te poduzimanju drugih propisanih mjera i aktivnosti u vezi sa tim.

Važna obaveza profesionalnih računovođa je i uspostava interne i eksterne revizije radi procjene adekvatnosti, pouzdanosti i efikasnosti sistema upravljanja rizikom od PN i FTA.

Ovdje je bitno naglasiti da profesionalne računovođe koje imaju četiri ili manje uposlenih, prema Zakonu o SPN i FTA (čl.55., st.5.) nisu dužni organizirati eksternu reviziju.

⁷ Taj rok je 10 godina od dana okončanja poslovnog odnosa s klijentom (Zakon o SPN i FTA, čl.92.,st.1.).

Okvir pristupa zasnovanog na rizicima za SPN i FTA za profesionalne računovođe

Okvire pristupa zasnovanog na rizicima za SPN i FTA za profesionalne računovođe dao je FATF u svojim Smjernicama specijalistički namijenjenim profesionalnim računovođama, koje je objavio 2012.godine i više puta ih je inovirao, posljednji put 2025.godine. U daljem tekstu se referiše na osnove tih Smjernica i preporuke koje se daju, kako bi profesionalnim računovođama bio jasniji okvir pristupa zasnovanog na upravljanju rizicima u SPN i FTA, odnosno dalo više pojašnjenja da bi sami kreirali vlastiti okvir upravljanja rizicima od PN i FTA.

Izazovi

Profesionalne računovođe moraju dobro razumjeti rizike i treba da budu u stanju da izvrše zdravo prosuđivanje. To zahtjeva, kako je naprijed već navedeno, profesiju i pojedince sa stručnošću izgrađenoj kroz praksu i obuku. Ključni faktori za to su, pored adekvatnog stručnog osoblja i informacije, kako bi se dobili kriteriji zasnovani na riziku. Stoga je važno da računovođama bude dostupan pristup takvim informacijama i uputama, kako od strane obveznika, tako i sa nivoa nadležnih organa i tijela u zemlji.

Posebno treba imati u vidu i činjenicu da usluge, koje profesionalne računovođe pružaju klijentima nisu samo finansijske prirode. FATF podsjeća da su podjednake obaveze profesionalnih računovođa u SPN i FTA da s dužnom pažnjom prate klijenta, prijavljuju sumnjive transakcije i povezane zabrane, vođenja evidencija, identifikacije i upravljanje rizikom u vezi sa PEP-ovima ili novim tehnologijama, kao i nefinansijskim uslugama.

Okvir 1. *Posebni izazovi pristupa zasnovanog na rizicima za profesionalne računovođe*

Kultura usklađenosti i odgovarajući resursi. Implementacija pristupa zasnovanog na rizicima zahtijeva da profesionalne računovođe dobro razumiju rizike i da su sposobne da izvrše dobru profesionalnu procjenu. Iznad svega, menadžment treba prepoznati važnost kulture usklađenosti širom svijeta i u vlastitoj organizaciji, te da obezbjedi da se za to osiguraju dovoljna sredstva za implementaciju, primjerenu veličini, obimu i aktivnostima organizacije. To zahtijeva razvoj stručnosti uključujući npr. kroz obuku, zapošljavanje, primanje profesionalnih savjeta i 'ciljnog učenja'. To također zahtijeva alokaciju neophodnih resursa za prikupljanje i tumačenje informacija o rizicima, kako na državnom, tako i na institucionalnom nivou, i da se razviju procedure i sistemi, uključujući osiguravanje efektivnih odlučivanja. Proces će napredovati kroz dijeljenje informacija relevantnih nadležnih organa i supervizora. Odredba o smjernicama dobre prakse nadležnih organa i supervizora također je važan faktor.

Značajne varijacije u uslugama i klijentima. Profesionalne računovođe se mogu razlikovati suštinski u širini i prirodi usluga koje pružaju i klijentima kojima ih pružaju, kao i po veličini, fokusu i sofisticiranosti firme i njenih zaposlenika. U implementaciji pristupa zasnovanog na rizicima, računovodstveni (i srodni

revizijski) profesionalci bi trebali donijeti razumne prosudbe za pojedinosti svoje usluge i za vlastite aktivnosti. Odgovarajuće mjere ublažavanja će također zavisiti od prirode profesionalne uloge i uključenosti. Okolnosti se mogu razlikovati znatno između profesionalaca koji direktno zastupaju klijente i onih koji su angažovani u posebne svrhe.

Transparentnost stvarnog vlasništva nad pravnim licima i aranžmanima. Profesionalne računovođe mogu biti uključene u formiranje, vođenje, odnosno upravljanje pravnim licima i aranžmanima u mnogim zemljama. Svako pravno ili fizičko lice takođe može biti u mogućnosti da sprovodi ove aktivnosti. Tamo gdje profesionalci igraju ovu ulogu „čuvara vrata“, to može biti izazov za dobivanje i održavanje korisnih aktuelnih i tačnih informacije o vlasništvu u zavisnosti od prirode i aktivnosti njihovih klijentela.

Mogu se pojaviti i drugi izazovi kada profesionalne računovođe prihvataju nove klijente, kao minimalna ekonomska aktivnost povezana sa pravnim licem i/ili njegovim vlasnicima ili stvarnim vlasnicima - kao što su start-up firme. Konačno, da li je izvor informacija javni registar ili klijent, tu uvijek postoji potencijalni rizik tačnosti, posebno kada su u osnovi informacije iz samoprijavlivanja. Bez obzira na te rizike, na početku računovođa trebaju tražiti odgovore od neposrednog klijenta vezano za utvrđivanje stvarnog vlasništva (prvo utvrdivši da se ne radi niti o jednom od relevantni izuzetaka za utvrđivanje stvarnog vlasništva, npr. klijent je kompanija koja kotira na berzi). Informacije koje daje klijent zatim trebaju da se na odgovarajući način potvrde pozivanjem na javne registre i druge izvore trećih strana gdje je to moguće. Ovo može zahtijevati i dalja pojašnjavajuća pitanja, koja se postavljaju neposrednom klijentu. Cilj je osigurati da je računovođa razumno zadovoljan identitetom stvarnog vlasnika. Za više praktičnih smjernica o stvarnom vlasništvu, pogledajte smjernice u Okviru 2.

Rizik od kriminala. Zbog njihove krucijalne uloge u pružanju pravno potrebnog uvida u finansijsko zdravlje i poslovanje firme, računovođe bi trebalo da budu posebno oprezne na rizike od PN i FTA koje predstavljaju usluge koje pružaju, kako bi izbjegli mogućnost da mogu nesvjesno počinuti ili postati saučesnik u izvršenju krivičnog djela PN i FTA. Računovodstvene (i povezane revizorske) firme moraju se zaštititi od zloupotrebe od strane kriminalaca i terorista.

Dodjela odgovornosti prema okviru za upravljanje rizicima za SPN i FTA

Računovođe treba da identifikuju i procene sopstveno preuzimanje rizika od PN i FTA na osnovu Nacionalne procjene rizika od PN i FTA u BiH, kao i nacionalnom pravnom i regulatornom okviru, uključujući sve oblasti propisanog značajnog rizika i mjera za ublažavanje. Od računovođa se traži da preduzmu odgovarajuće korake za identifikaciju i procjenu njihovih rizika od PN i FTA i imaju politike, kontrole i procedure koje im omogućavaju upravljanje i efikasno ublažavanje rizika koji su identifikovani. Tamo gde su PN i FTA rizici veći, računovođe bi uvijek trebale primjenjivati pojačano praćenje.

Strategije usvojene od strane profesionalnog računovođe za ublažavanje rizika od PN i FTA moraju uzeti u obzir primjenjivost pravnih, regulatornih i nadzornih okvira.

Identifikacija i procjena rizika od PN i FTA

Pristup tačnim, pravovremenim i objektivnim informacijama o rizicima od PN i FTA je preduslov za efikasno upavljanje rizicima. Profesionalne računovođe bi trebalo da se referišu na odgovarajuće informacije o rezultatima procjena rizika svih relevantnih nadležnih organa, finansijskih institucija i drugih računovođa, tamo gdje to moguće. Gdje informacije nisu lako dostupne, na primjer tamo gdje nadležni organi imaju neadekvatne podatke za procjenu rizika, i gdje nisu u mogućnosti podijeliti važne informacije o rizicima i prijetnjama za PN i FTA, ili gdje je pristup informacijama ograničen cenzurom, profesionalnim računovođama će biti teško da ispravno identifikuju, a posebno procijene rizik od PN i FTA. U tim slučajevima je neophodno da profesionalne računovođe pristupaju sa većim oprezom i takve slučajeve tretiraju sa većim stepenom rizika, uključivo i u kasnijim postupcima praćenja klijent, ukoliko se poslovna saradnja ostvari. Sve ove radnje i postupci trebaju biti iscrpno obrazloženi i dokumentovani.

Procjena rizika od PN i FTA zahtijeva od zemlje, uključujući nadležne organe supervizora i računovođa da utvrde kako će identifikovane prijetnje od PN i FTA uticati na njih. Oni treba da analiziraju dobivene informacije da bi razumjeli vjerojatnoću nastanka ovih rizika i uticaj koji bi oni imali na računovođe pojedince, cijeli sektor i nacionalnu ekonomiju. Kao početni korak, rizici od PN i FTA se često klasifikuju na niske, srednje niske, srednje, srednje visoke i visoka procjena rizika od PN i FTA, stoga to prevazilazi puko prikupljanje kvantitativnih podataka i kvalitativnih informacija, bez njihove odgovarajuće analize - ove informacije čine osnovu za efikasno ublažavanje rizika od PN i FTA i treba da se ažuriraju kako bi ostale relevantne.

Računovodstvene firme treba da razviju interne politike, procedure i kontrole, uključujući odgovarajuće aranžmane za upravljanje usklađenošću, kako bi se osigurali visoki standardi prilikom zapošljavanja osoblja. Računovodstvo kompanije takođe treba da razviju kontinuirani program obuke zaposlenih. Trebali bi biti obučeni srazmjerno složenosti njihovih odgovornosti.

Iako ne postoji univerzalno prihvaćen skup kategorija rizika, nekoliko ovdje navedenih su najčešće identifikovane kategorije rizika. Tu ne postoji jedinstvena metodologija za tretman ovih kategorija rizika, ali ima za cilj da pruži predloženi okvir za pristup procjeni i upravljanju potencijalnim rizicima od PN i FTA. Za manje firme i pojedinačne praktičare (poduzetnike), preporučljivo je pogledati usluge koje nude (npr usluge upravljanja mogu uključivati veći rizik od drugih usluga). Praktična polazna tačka za računovodstvene firme (posebno manje firme) i samostalne praktičare računovođe (poduzetnike) bi trebalo da bude zauzimanje slijedećeg pristupa (mnogi od ovih elemenata su kritični za ispunjavanje drugih obaveza, kao što su fiducijarne dužnosti i kao dio njihovih općih regulatornih obaveza):

- **Prihvatanje klijenta i poznavanje politika klijenta:** identifikacija klijenta (i njegovih stvarnih vlasnika, gdje je to moguće) i istinskih "korisnika" transakcija. Važno je razumjeti izvore sredstava i imovine⁸ klijenta njegovih vlasnika, kao i svrhe transakcija.
- **Politike prihvatanja angažmana:** Računovođe bi trebalo da znaju kakva je tačna priroda traženih usluga i razumijevanje da li bi i kako pružanje tih usluga moglo olakšati izvršenje ili prikrivanje imovinske koristi stečene kriminalnim aktivnostima. Tamo gdje profesionalni računovođa nema iskustva o konkretnoj prirodi traženih usluga, ne bi trebao prihvatiti angažman.

⁸ Smisao termina „izvor sredstava“ u ovom materijalu podrazumijeva sretstva generisana od plaća, prihoda od trgovanja ili plaćanja iz trasta, dok termin „imovina“ (FATF koristi za ovo termin „bogatstvo“) uključuje sredstva ukupne neto vrijednosti, npr. vlasništvo nad poslovanjem klijenta, nasljeđe ili ulaganja.

- **Razumijevanje komercijalnog ili ličnog obrazloženja za posao:** Profesionalni računovođa mora biti razumno uvjeren da postoji komercijalno ili lično obrazloženje za obavljanje poslova u vezi kojih se traže njegove usluge.
- **Dužna pažnja kod indikatora crvene zastavice⁹:** Profesionalne računovođe trebaju biti oprezni u identifikaciji i trebaju pažljivo razmotriti aspekte transakcije ako postoje razumne sumnje da su sredstva stečena kriminalnim radnjama ili su povezana sa finansiranjem terorizma. Ovi slučajevi podliježu obavezi prijavljivanja nadležnim organima i u uslovima kad profesionalni računovođa odbije zaključiti poslovni odnos s klijentom.
- **Razmatranje koje radnje treba poduzeti,** ako ih ima.
- **Nivo i priroda dokaza/dokumentacije:** Ishod predhodno navedenih radnji (tj.sveobuhvatna procjena rizika) diktirat će nivo i prirodu dokaza/dokumentacije koja je prikupljena prema procedurama profesionalnog računovođe, uključujući i dokaze o izvoru sredstava i imovine.
- **Proceduralne evidencije:** Profesionalne računovođe treba da adekvatno dokumentiraju i evidentiraju sve korake koje su preuzeli u postupku identifikacije i procjene rizika od PN i FTA (sve korake po naprijed pobrojanim tačkama aktivnosti).

Prema FATF-u rizici od PN i FTA se grupišu u tri kategorije: (1) Rizik zemlje / geografski rizik; (2) Rizik klijenta i (3) Rizik transakcije / usluge i povezanog kanala usluge¹⁰.

- **Rizik zemlje / geografski rizik**

Klijent može biti označen kao više rizičan kada su karakteristike njegovog poslovanja povezane sa zemljama većeg rizika u pogledu:

- porjekla ili trenutne lokacije izvora sredstava ili imovine;
- lokacija gdje se usluge pružaju;
- klijentova zemlje osnivanja ili prebivališta;
- lokacije glavnih operacija klijenta;
- zemlje prebivališta stvarnog vlasnika ili
- ciljane zemlje u kojoj je kompanija osnovana i gdje je lokacija glavnih operacija (za potencijalne akvizicije).

Ne postoji univerzalno prihvaćena definicija zemlje ili geografskog područja većeg rizika, ali profesionalne računovođe treba da obrate pažnju na one zemlje koje su:

⁹ Pod „indikatorom crvene zastavice“ FATF podrazumijeva utvrđivanje rizika od PN i FTA u procesu identifikacije istih. Ovo se odnosi na bilo koju vrstu rizika od PN i FTA.

¹⁰ Prema domaćem zakonodavstvu, rizici su svrstani u četiri kategorije. Treća kateorija prema FATF-u u BiH zakonodavstvu je razdjeljena u dvije zasebne kategorije: rizik proizvoda ili usluge i rizik kanala distribucije.

- zemlje / područja identifikovani od strane vjerodostojnih izvora¹¹ kao one koje pružaju ili podršku terorističkim aktivnostima ili u kojima određene terorističke organizacije djeluju unutar njih;
- zemlje koje su vjerodostojni izvori identifikovali kao zemlje koje imaju značajan nivo organizovani kriminal, korupciju ili drugu kriminalnu aktivnost, uključujući izvor ili tranzitne zemlje za ilegalne droge, trgovinu ljudima i krijumčarenje i ilegalno kockanje;
- zemlje koje podliježu sankcijama, embargu ili sličnim mjerama koje je izdala međunarodna organizacija, kao što su Ujedinjene nacije;
- zemlje koje su vjerodostojni izvori identificirali kao zemlje koje imaju slabu upravu, sprovođenje zakona i regulatorni režim, uključujući zemlje koje je identifikovao FATF da imaju slabe režime za SPN i FTA, u odnosu na koje finansijske institucije treba da posvete posebnu pažnju u poslovanju i transakcijama;
- zemlje koje su vjerodostojni izvori identificirali kao nekooperativne u pružanju informacije o stvarnom vlasništvu nadležnim organima, usklađenosti sa međunarodnim porezima standardima transparentnosti i sl.

- **Rizik klijenta**

Ključni faktori rizika koje profesionalne računovođe trebaju uzeti u obzir su:

- baze firmi – klijenata uključuju industrije ili sektore u kojima postoje mogućnosti za PN i FTA;
- firme – klijenti uključuju PEP ili osobe sa njim blisko povezane (obavezno se tretiraju kao klijenti sa većim rizikom):

Okvir 2. **Posebna razmatranja za PEP i izvor sredstava i imovine**

Ako računovođa savjetuje PEP klijenta, ili gdje je PEP stvarni vlasnik imovine u transakciji, potreban je odgovarajući pojačani nadzor i provjera. Takve mjere uključuju i pribavljanje saglasnosti višeg menadžmenta prije uspostavljanje poslovnog odnosa, uključujući i mjere za utvrđivanje izvora sredstava i imovine i pojačanog kontinuiranog praćenja tog odnosa.

Važno je naglasiti da izvor sredstava kod pojedinih klijenata može biti različit. Za PEP-ove, koji u osnovi imaju relativno skromnu plaću, a raspolažu sa značajnijim sredstvima, to može biti indikator za sumnje na podmićivanje, korupciju i/ili zloupotrebu položaja.

Kod razmatranja obima i prirode pojačanih mjera u vezi sa upravljanjem rizicima od PN i FTA profesionalne računovođe bi također trebale imati u vidu i razmotriti činjenice, ukoliko su im dostupne, da li PEP ima pristup službenim sredstvima, da li je donosilac odluka u vezi sa dodjelom javnih sredstava ili ugovora o javnim nabavkama i sl.

¹¹ Pod „vjerodostojnim izvorima“ se smatraju renomirane i univerzalno priznate međunarodne organizacije i druga tijela koja donose takva informacije. Pored FATF-a i regionalnih tijela povezanih sa FATF-om (npr. Moneyval), izvori mogu uključivati; ali nisu ograničeni samo na nadnacionalna i međunarodna tijela, kao što su Međunarodni monetarni fond, Svjetska banka i Egmont Group of Financial Intelligence Units.

- klijenti koji traže usluge u neobičnim ili nekonvencionalnim okolnostima, prema uobičajenim okolnostima koje su poznate ili trebaju biti poznate profesionalnom računovođi za tu vrstu usluga;
- klijenti kod kojih je, obzirom na specifičnu strukturu, teško pravovremeno identificirati pravog stvarnog vlasnika ili kontrolne interese, kao i klijenti koji pokušavaju “zamagliti” razumijevanje svog poslovanja, vlasništva ili prirodu njihovih transakcija, kao što su:
 - > neobjašnjiva upotreba tvornica i/ili firmi, lažnih kompanija, legalnih subjekti sa vlasništvom putem nominalnih dionica, kontrola preko imenovanih i korporativnih direktora, pravnih lica ili pravnih aranžmana, razdvajanje osnivanja kompanije i imovine, uprava u različitim zemljama, i slično, a sve bez ikakvog očiglednog pravnog ili legitimnog poreznog, poslovnog, ekonomskog ili drugog razloga;
 - > neobjašnjivo korištenje neformalnih aranžmana, kao što su porodični ili bliski saradnici koji djeluju kao nominirani dioničari ili direktori;
 - > neobična složenost kontrole ili vlasničke strukture bez jasnog objašnjenja gdje određene okolnosti, strukture, geografske lokacije, međunarodne aktivnosti ili drugi faktori nisu dosljedni s razumijevanjem računovođe o poslovanju klijenta i ekonomskom svrhom;
- kompanije - klijenti koji posluju ili imaju značajan dio svog poslovanja u zemljama koje mogu predstavljati veći geografski rizik;
- klijenti koji se bave gotovinom (i/ili gotovinskim ekvivalentom), gdje su takvi klijenti i sami podložni i regulisani čitavim nizom zahtjeva vezano za SPN i FTA u skladu sa preporukama FATF-a i nacionalnim zakonodavstvom, što će pomoć za ublažavanje rizika, a može uključivati, na primjer:
 - > poslove vezane za usluge prijenosa novca ili vrijednosti (npr. doznake, mjenjačnice, trgovci novčanicama ili druga preduzeća koja nude novac transferne kapacitete);
 - > operatere, brokери i druge koji pružaju usluge u virtualnoj imovini;
 - > kazina, kladionice i druge institucije povezane s igrama na sreću;
 - > trgovci plemenitim metalima i kamenjem;
- neprofitne ili dobrotvorne organizacije koje se bave transakcijama za koje se čini da nemaju logične ekonomske svrhe ili, tamo gdje se čini da postoji, nema veze između navedene aktivnosti organizacije i drugih strana u transakciji;
- klijenti koji koriste finansijske posrednike, finansijske institucije ili nefinansijske organizacije, a koji ne podležu adekvatnim zakonima i merama u vezi sa SPN i FTA i koji nisu adekvatno nadgledani od strane nadležnih organa;
- klijenti koji izgledaju kao da postupaju po nečijim uputstvima i da to prikrivaju;

- klijenti za koje se čini da aktivno i neobjašnjivo izbjegavaju sastanke licem u lice ili koji povremeno daju instrukcije bez opravdanih razloga i na drugi način izbjegavaju ili im je vrlo teško pristupiti, kada to inače ne bi bilo očekivano;
- klijenti koji traže da se transakcije završe u neuobičajeno tijesnim ili ubrzani vremenskim okvirima, bez razumnog objašnjenja za ubrzanje transakcije, što bi otežalo ili onemogućilo računovođama izvršavanje odgovarajuće procjene rizika;
- klijenti koji su ranije osuđivani za krivična djela pribavljanja imovinske koristi i koji upućuju profesionalne računovođe na preuzimanje određene aktivnosti u njihovo im;
- klijenti koji nemaju adresu, ili više adresa bez legitimnih razloga;
- klijenti koji imaju sredstva koja su očigledno i neobjašnjivo neproporcionalna njihovim okolnostima (npr. starosna dob, visina prihoda ili sredstava, zanimanje);
- klijenti koji mijenja svoje upute za poravnanje ili izvršenje bez odgovarajućeg logičnog objašnjenja;
- klijenti koji mijenjaju sredstva plaćanja za transakciju u posljednjem trenutku i bez opravdanja (ili sa sumnjivim opravdanjem), ili ako postoji neobjašnjivi nedostatak informacija ili transparentnosti u transakciji - ovaj rizik proširuje se na situacije u kojima se vrše promjene u posljednjem trenutku kako bi se omogućilo da sredstva biti uplaćen od ili za treće lice;
- klijenti koji insistiraju, bez adekvatnog opravdanja ili objašnjenja, da se transakcije obavljaju isključivo ili uglavnom korištenjem virtualne imovine u svrhu očuvanja njihove anonimnosti;
- klijenti koji nude da plate neuobičajeno visoke naknade za usluge koje obično ne uključuju takvu premiju (međutim, bona fide i prikladno aranžmani za nepredviđene naknade, gdje računovođe mogu dobiti značajnu premiju za uspješno pružanje njihovih usluga, ne treba uzeti u obzir faktor rizika);
- neuobičajeno visok nivo sredstava ili neobično velike transakcije u poređenju sa ono što bi se razumno moglo očekivati od klijenata sličnog profila može ukazuju na to da klijenta koji se inače ne smatra višim rizikom treba tretirati kao takav;
- postoje određene transakcije, strukture, geografska lokacija, međunarodne aktivnosti ili drugi faktori koji nisu u skladu sa razumijevanje računovođe vezano za poslovnu ili ekonomsku situacije klijenta;
- baza klijenatove djelatnosti uključuje industrije ili sektore u kojima su mogućnosti za PN i FTA posebno rasprostranjene;
- klijenti, za koje se sumnja da su uključeni u falsifikovanje putem upotrebe lažnih zajmova, lažnih faktura i obmanjujućih konvencija o imenovanju;
- prijenos sjedišta kompanije u drugu jurisdikciju bez ikakve stvarne ekonomske aktivnosti u zemlji odredišta predstavlja rizik stvaranja lažnih kompanija koje bi se mogle koristiti za prikrivanje stvarnog vlasništva;

- odnos između broja zaposlenih, strukture i prirode poslovanja se razlikuje od industrijske norme (npr. promet kompanije je neopravdano visok s obzirom na broj zaposlenih i korištenu imovinu u poređenju sa sličnim preduzećima);
- iznenadna aktivnost klijenta koji je prethodno bio u mirovanju bez ikakvog jasnog objašnjenja;
- klijenti koji započinju ili razvijaju preduzeće sa neočekivanim profilom ili abnormalni poslovnim ciklusima ili klijenti koji ulaze na nova nastajuća tržišta - organizirani kriminal generalno često ne mora da prikuplja kapital koji ih čini prvim na novom tržištu, posebno tamo gdje se ovo tržište može nalaziti intenzivno u sektoru maloprodaje;
- klijent ne želi da dobije potrebna državna odobrenja, tamo gdje to predviđeno;
- razlog zašto je klijent izabrao računovođu nije jasan, s obzirom na veličinu firme, lokaciju ili specijalizaciju;
- česta ili neobjašnjiva promjena profesionalnog(ih) savjetnika klijenta ili članovi uprave;
- klijent nerado daje sve relevantne informacije ili profesionalni računovođa ima opravdane razloge za sumnju da su date informacije netačne ili nedovoljne;
- profesionalni računovođa ima sumnje da klijenti želi da steknu prava rezidenta ili državljanstvo u zemlji u zamjenu za kapitalne transfere, kupovinu imovine ili državnih obveznica, ili ulaganja u korporativne entitete.

• ***Rizik transakcije / proizvoda ili usluge i pridruženog kanala distribucije***

Usluge koje mogu pružati računovođe i koje (u nekim okolnostima) mogu nositi rizik pomoći peračima novca može uključivati:

- upotreba objedinjenih računa klijenata ili čuvanje novca ili imovine klijenta bez opravdanja;
- situacije u kojima daju savjeti o uspostavljanju pravnih aranžmana, a koji se mogu zloupotrijebiti za prikrivanje vlasništva ili stvarne ekonomske svrhe (uključujući osnivanje trustova, kompanija ili promjena imena/sjedišta korporacije ili osnivanja složene grupne strukture), što može uključivati savjetovanje u vezi sa diskrecionim poverenjem, koje povereniku daje diskrecionu moć da imenuje korisnike koji ne uključuju stvarnog korisnika (npr. imenovanje dobrotvorne organizacije, kao jedini diskrecioni korisnik u početku s ciljem dodavanja stvarnih korisnika u kasnijoj fazi) - to također može uključivati situacije vezane za upravljanja udjelima u privrednom društvu s namjerom da se što više oteža određivanje korisnika imovine kojom se upravlja;
- usluge u kojima računovođe mogu u praksi zastupati ili potvrđivati prema trećim licima ugled i kredibilitet klijenta, ali bez odgovarajućeg poznavanja poslova klijenta;
- usluge koje mogu da prikriju stvarno vlasništvo od nadležnih vlasti;
- usluge koje traži klijent za koje računovođa nema stručnost, osim kada računovođa upućuje zahtjev adekvatno obučenom stručnjaku za savjet;

- negotovinski elektronski transferi kroz upotrebu mnogih transfera između kompanija unutar grupe kako bi se prikrio trag;
- usluge koje se u velikoj mjeri oslanjaju na nove tehnologije (npr. virtualna sredstva), koje mogu imati inherentne ranjivost u eksploataciji od strane kriminalaca, posebno onih koji nisu regulisani za SPN i FTA;
- prenos nekretnina ili druge robe ili imovine visoke vrijednosti između strana u vremenski period koji je neobično kratak za slične transakcije bez vidljivih pravnih, poreznih, poslovnih, ekonomskih ili drugih legitimnih razloga;
- transakcije za koje je računovođa jasno da postoji neadekvatno razmatranje, tj. kada klijent ne daje legitiman razlog za transakciju;
- administrativni aranžmani koji se odnose na imovinu na kojoj se je vlasnik bilo preminulo lice i za koju je računovođa poznato da je osuđena za imovinsku korist;
- usluge koje su namjerno obezbijedile anonimnost, ili zavise od više anonimnosti u odnosu na identitet klijenta ili na druge učesnike nego što je normalno prema okolnostima i iskustvu računovođe;
- korišćenje virtualne imovine i drugih anonimnih sredstava plaćanja i transfer imovine u okviru transakcije bez prividnih pravnih, poreznih, poslovnih, ekonomskih ili drugih legitimnih razloga;
- transakcije koje koriste neobična sredstva plaćanja (npr. plemeniti metali ili drago kamenje);
- odlaganje plaćanja za odmah isporučenu imovinu ili uslugu do datuma koji je daleko od trenutka kada bi se isplata normalno očekivala da se dogodi, bez odgovarajućih garancija da će plaćanje biti izvršeno;
- neobjašnjeno uspostavljanje neuobičajenih uslova/klauzula u kreditnim aranžmanima, koji ne odražavaju komercijalni položaj između strana, što može zahtijevati od računovođe da budu svjesni rizika - aranžmani koji mogu biti zlouporabljani na ovaj način mogu uključivati neuobičajeno kratke/duge periode amortizacije, kamatne stope značajno iznad/ispod tržišnih, ili se neobjašnjivo ponavlja poništenja mjenica/hipoteka ili drugih instrumenata osiguranja znatno ispred prvobitno dogovorenog datuma dospjeća;
- transferi dobara koje je inherentno teško procijeniti (npr. drago kamenje, umjetnički predmeti ili antikviteti, virtualna imovina), gdje to nije uobičajeno za tip klijenata, transakciju ili uobičajeni tok poslovanja računovođe, kao što je transfer na korporativno lice, ili generalno bez ikakvog odgovarajućeg objašnjenja;
- uzastopni kapitalni ili drugi ulogi u kratkom vremenskom periodu u istu kompaniju bez očiglednog pravnog, poreznog, poslovnog, ekonomskog ili drugog legitimnog razloga;
- akvizicije preduzeća u likvidaciji bez očiglednog pravnog, poreznog, poslovnog, ekonomskog ili drugog legitimnog razloga;
- pravo zastupanja data u neuobičajenim uslovima (npr. kada je odobreno neopozivo ili u vezi sa određenom imovinom) i navedenim razlozima koji su nejasni ili nelogični;

- transakcije koje uključuju blisko povezana lica i za koje je klijent i/ili njegovi financijski savjetnici dali nedosljedna ili iracionalna objašnjenja i naknadno ne žele ili nisu u stanju da objasne pravne, porezne, poslovne, ekonomske ili druge legitimne razloge;
- situacije u kojima se koristi imenovani (npr. prijatelj ili član porodice) - imenovan kao vlasnik imovine/sredstava, gdje je jasno da je prijatelj ili porodica član i da prima instrukcije od stvarnog vlasnika, bez vidljivih pravnih, poreznih, poslovnih, ekonomskih ili drugih legitimnih razloga;
- uplate primljene od nepovezanih ili nepoznatih trećih strana i plaćanja naknada u gotovini kada to nije tipičan način plaćanje;
- komercijalne, privatne ili nekretninske transakcije ili usluge koje treba izvršiti od strane klijenta bez očiglednog legitimnog poslovanja i bez ekonomskog, poreznog ili pravnog razloga;
- postojanje sumnje u vezi sa lažnim transakcijama, odnosno transakcijama koji su nepropisno evidentirane, što može uključivati:
 - > prekoračenje ili premalo fakturisanja robe/usluga;
 - > višestruko fakturisanje iste robe/usluge;
 - > lažno otpisana roba/usluga – preko pošiljaka (npr. lažni unosi na tovarni list);
 - > višestruka trgovina robom/uslugom.

U vezi s gore navedenim područjima rizika, računovođe mogu također razmotriti primjeri faktora rizika od prijave navedeni u Međunarodnom standardu revizije 240: Revizorove odgovornosti u vezi s prijevaram u reviziji finansijskih izvještaja (MSR 240) i primjere stanja i događaja koji mogu ukazivati na materijalne rizike pogrešnih izjava u Međunarodnom standardu revizije 315: Identifikacija i procjena rizike značajnog pogrešnog prikazivanja kroz razumijevanje entiteta i njegovog okruženja (ISA315). Čak i kada računovođa ne obavlja reviziju, MSR 240 i MSR 315 mogu pružiti korisne liste dodatnih crvenih zastavica.

Varijable koje mogu uticati na rizik i upravljanje rizikom

Sve računovođe bi trebale slijediti čvrste standarde dužne pažnje kako bi se izbjegla arbitraža nadležnih organa, i trebale bi posvetiti dužnu pažnju razlikama u praksi - veličini, obimu i stručnosti među računovođama, kao i prirodi klijenata kojima pružaju profesionalne usluge. Kao rezultat toga, treba obratiti pažnju na ove faktore kada se kreira program procjene rizika od PN i FTA, koji je u skladu sa postojećim obavezama profesionalnih računovođa.

Takođe treba uzeti u obzir resurse koji mogu biti razumno dodijeljeni za implementaciju i upravljanje adekvatno razvijenom programu procjene rizika od PN i FTA. Na primjer, od poduzetnika se ne očekuje da posveti jednak nivo resursa kao velika računovodstvena firma; nego bi se od jedinog poduzetnika očekivalo da razvije na odgovarajući način sisteme i kontrole postupaka upravljanja rizicima proporcionalan obimu i prirodi poduzetničke prakse i njegovih klijenata. Kod klijenata sa niskim rizikom generalno se ne može očekivati da će male firme koje pružaju usluge pretežno lokalno posvetiti značajnu količinu vrijeme višeg osoblja za provođenje procjena rizika. U takvim slučajevima može biti i više razumno je da se samostalni praktičari (poduzetnici) oslanjaju na javno dostupne evidencije i

informacije koje je dostavio klijent za procjenu rizika, nego što bi to bilo za veliku firmu, koja ima raznovrsnu bazu klijenata sa različitim profilima rizika. Međutim, gdje je izvor javni registar, odnosno klijent, uvijek postoji potencijalni rizik u ispravnosti informacije. Zbog toga, samostalne praktičare i male firme kriminalci mogu smatrati više metom za pranje novca, nego velike firme.

Značajan faktor koji treba uzeti u obzir je da li bi klijent i predloženi posao mogao biti neobičan, rizičan ili sumnjiv za određenog računovođu. Ovaj se faktor mora uvijek razmatrati u kontekstu računovodstvene prakse, kao i pravne, profesionalne i etičke obaveze. Metodologija upravljanja rizicima od PN i FTA koju profesionalni računovođa kreira može stoga uzeti u obzir varijable rizika specifične za određenog pojedinog klijenta ili vrste posla. U skladu sa okvirom za upravljanje rizicima od PN i FTA, prisustvo jedne ili više ovih varijabli može uzrokovati da računovođa zaključi da primjenjuje pojačanu identifikaciju i praćenje ili obrnuto, da standardne postupke identifikacije i praćenja može smanjiti, modificirati ili pojednostaviti. Prilikom smanjenja, modifikacije ili pojednostavljenja računovođe bi se uvijek trebale pridržavati minimalnih zahtjeva kako utvrđeno nacionalnim zakonodavstvom.

Faktora koji mogu povećati rizik su:

- neobjašnjiva hitnost u pružanju profesionalnih usluga ili njihovog dijela;
- neuobičajena sofisticiranost klijenta, uključujući složenost kontrolnog okruženja;
- neobična sofisticiranost transakcije/šeme;
- nepravilnost ili trajanje odnosa sa klijentom - jednokratni angažman može predstavljati ograničen kontakt sa klijentom tokom čitavog odnosa i predstavlja veći rizik.

Primjeri faktora koji mogu smanjiti rizik su:

- uključivanje adekvatno reguliranih finansijskih institucija ili drugih nefinansijskih profesionalaca;
- ista ili slična zemlja je lokacija računovođe i klijenta;
- uloga ili nadzor regulatora ili više regulatora;
- redovnost ili trajanje odnosa sa klijentom - dugogodišnji odnosi, koji uključuju česte kontakte sa klijentima i lak protok informacija tokom cijele veze može predstavljati manji rizik;
- privatna preduzeća koja su transparentna i poznata u javnosti;
- poznavanje računovođe sa određenom zemljom, uključujući poznavanje i usklađenost sa lokalnim zakonima i propisima, kao i strukturu i obim regulatornog nadzora.

Dokumentacija o procjenama rizika

Računovođe uvijek moraju razumjeti svoje rizike od PN i FTA (za klijente, zemlje ili geografska područja, usluge, transakcije ili kanale isporuke). Procjene tih rizika profesionalne računovođe bi trebale dokumentirati kako bi se mogla pokazati njihova osnova i postupanje s dužnom profesionalnom pažnjom uz korištenje uvjerljive dobre prosudbe. Kako god, nadležni organi mogu utvrditi da taj pojedinačni dokumentovani rizik procjene nije potreban, ako su specifični rizici svojstveni sektoru jasno identifikovani i shvaćeni.

Računovođe ne moraju posebno identifikovati rizik za SPN i FTA, i mogu se u potpunosti osloniti na procjenu rizika na kontrolnoj listi, tamo gdje postoje drugi jasni indikatori potencijalne nedozvoljene aktivnosti.

Svaki od ovih rizika mogao bi se procijeniti korištenjem indikatora kao što su nizak rizik, srednji rizik i/ili visok rizik. Kratko objašnjenje razloga za svaku atribuciju treba biti uključen, kao i ukupna procjena rizika. Izraditi akcioni plan (ako je potrebno) gdje treba navesti da prati procjenu i navesti datum. U procjenjujući profil rizika klijenta u ovoj fazi, potrebno je upućivati na relevantne ciljne liste finansijskih sankcija za potvrdu koji klijent i/ili koji stvarni vlasnik je određen i uključen u bilo koji od njih.

Ovakvu procjenu rizika ne treba vršiti samo za svakog pojedinog klijenta i uslugu na individualnoj osnovi, već za osnove procjenu i dokumentiranje rizika za cijelu firmu, te da se procjena rizika ažurira kroz praćenje odnos sa klijentom. Pisana procjena rizika treba da bude dostupna svima profesionalcima koji moraju da obavljaju poslove vezane za SPN i FTA.

Ublažavanje i upravljanje rizikom od PN i FTA

Preporuke FATF-a zahtijevaju da, prilikom primjene pristupa zasnovanog na rizicima, profesionalne računovođe, zemlje, nadležni organi i nadzorni organi odlučuju o najprikladnijem efikasnom načinu za ublažavanje i upravljanje rizikom od PN i FTA koji su identifikovali. Oni treba da preduzme pojačane mjere za upravljanje i ublažavanje situacija kada je rizik od PN i FTA veći. U situacijama manjeg rizika mogu se primijeniti manje stroge mjere:

- a) Zemlje mogu odlučiti da ne primjenjuju neke od preporuka FATF-a zahtijevajući od računovođa da preduzmu određene radnje, pod uslovom:
 - (i) da postoji dokazano nizak rizik od pranja novca i finansiranja terorizma, a to se striktno dešava u ograničenim i opravdanim okolnostima i odnosi se na određenu vrstu računovođa ili
 - (ii) da fizička ili pravna osoba obavlja finansijsku aktivnost povremeno ili vrlo ograničeno tako da postoji nizak rizik od PN i FTA.
- b) Zemlje i profesionalne računovođe koje žele primijeniti pojednostavljene mjere trebale bi provesti procjenu kako bi se utvrdio niži rizik povezan sa kategorijom klijenata ili ciljanih usluga, uspostaviti prag za niži nivo uključenih rizika, te definirati obim i intenzitet potrebnih mjera za SPN i FTA, pod uslovom da se ispune specifični uslovi potrebni za izuzetak.

Profesionalne računovođe treba da imaju politike, kontrole i procedure koje im omogućavaju da efikasno upravljaju i ublaže rizike koje su identifikovali (ili koje imaju identifikovane od strane države). Oni bi trebali pratiti njihovu implementaciju, kontrolisati i poboljšati ih ako smatraju da su kontrole slabe ili neefikasne. Mjere i kontrole mogu uključivati:

- opštu obuku o metodama SPN i FTA i rizicima relevantnim za računovođe;
- ciljne obuke za povećanje svijesti od strane računovođa koje pružaju određene usluge klijentima sa većim rizikom ili računovođama koji poduzimaju veći rizik;

- povećane ili prikladnije ciljane pojačane mjere identifikacije i praćenja za više rizične klijente/situacije, koje se koncentrišu na pružanje boljeg razumijevanja o potencijalnom izvoru rizika i pribavljanju potrebnih informacija za donošenje odluka o tome kako nastaviti (ako se transakcija/poslovanje može nastaviti) - ovo može uključivati obuku o tome kada i kako utvrditi, dokazati i zabilježiti izvor imovine i koristiti informacije o vlasništvu ako su potrebne;
- periodični pregledi usluga koje nudi računovođa i periodične evaluacije okvira za upravljanje rizicima koji se primjenjuju od profesionalnih računovođa i računovodstvene procedure za SPN i FTA, kako bi se utvrdilo da li postoji rizik od PN i FTA, odnosno da li se povećao;
- povremeno pregledavanje odnosa sa klijentima kako bi se utvrdilo da li je rizik od PN i FTA povećan.

Početni i tekući CDD

Profesionalne računovođe treba da osmisle CDD procedure koje bi im omogućile da sa razumnom sigurnošću uvrde pravi identitet svakog klijenta i, uz odgovarajući stepen povjerenja, znaju vrste poslova i transakcija koje će klijent vjerovatno obavljati. Računovođe treba da imaju procedure za:

- identifikaciju klijenta i potvrdu njegovog identitet koristeći pouzdane, nezavisne izvorne dokumente, podatke ili informacije;
- identifikaciju stvarnog vlasnika i poduzimanje razumnih mjera za provjeru identiteta stvarnog vlasnika, tako da su računovođe zadovoljne saznanjem ko je stvarni vlasnik - ovo bi trebalo uključivati da računovođe razumiju vlasničke i kontrolne strukture klijenta, a kako je artikulisano u slijedećem Okviru 3.

Okvir 3. Obaveze informacija o stvarnom vlasništvu

FATF u svojim preporukama navodi slučajeve u kojima će se od računovođa tražiti da preduzmu korake identifikacije i provjere stvarnog vlasnika, uključujući i kada postoji sumnja na PN i FTA, prilikom uspostavljanja poslovnih odnosa ili kada postoje sumnje istinitosti prethodno datih informacija. Svrha ovog zahtjeva je dvostruka: prvo, spriječiti nezakonitu upotrebu pravnih lica i aranžmana, sticanjem dovoljnog razumijevanja klijenta kako bi se bilo u stanju da se pravilno procijeni potencijalni rizike od PN i FTA povezane sa poslovnim odnosom; i, drugo, da preduzme odgovarajuće korake za ublažavanje rizika. Računovođe bi trebalo da imaju u vidu ove svrhe kada procenjuju koje je korake razumno poduzeti za verifikaciju stvarnog vlasništva, srazmjerno sa nivoom rizika.

Na početku utvrđivanja stvarnog vlasništva, potrebno je poduzeti korake i procijeniti kako se neposredni klijent može identificirati. Računovođe mogu provjeriti identitet klijenta, na primjer ličnim susretom s klijentom, a zatim provjera identiteta kroz ilične dokumente: pasoše/lične karte i dokumentaciju koja potvrđuje njegovu/njenu adresu. Računovođe mogu dodatno provjeriti identitet klijenta na osnovu dokumentacije ili informacija dobijenih od pouzdanih, javno dostupnih izvora (koji su nezavisni od klijenta).

Teža situacija nastaje kada postoji stvarni vlasnik koji nije neposredni klijent (npr. u slučaju kompanija i drugih subjekata). U takvim scenarij moraju se preduzeti razumni koraci kako bi računovođa bio zadovoljan dobijenim informacijama o identitetu stvarnog vlasnika i preduzetim razumnim mjerama da provjeri identitet stvarnog vlasnika. Ovo vjerovatno zahtijeva poduzimanje koraka da razumje vlasništvo

i kontrolu klijenta koji je pravnog lica, a može uključivati provođenje javnih pretraga, kao i traženje informacija direktno od klijenta.

Računovođe će vjerovatno morati dobiti sljedeće informacije za klijenta koji je pravno lice:

- > naziv kompanije;
- > registarski broj kompanije;
- > registrovanu adresu i/ili glavno mjesto poslovanja (ako se razlikuje);
- > identitet dioničara i njihov procenat vlasništva;
- > imena odbora direktora ili viših osoba odgovornih za poslovanje kompanije;
- > zakon kojem podliježe društvo i njegov statut i
- > vrste aktivnosti i transakcija kojima se kompanija bavi.

Za provjeru gore navedenih informacija, računovođe mogu koristiti izvore kao što su:

- > statutarna dokumenta (kao što je potvrda o inkorporaciji, memorandum i akt o osnivanju / pridruživanju);
- > podatke iz registara preduzeća;
- > dioničarski ugovori ili drugi sporazumi između dioničara o kontroli pravnog lica i
- > podnesene revidirane završne račune.

Računovođe bi trebalo da usvoje okvir za upravljanje rizicima od PN i FTA za verifikaciju stvarnih vlasnika entiteta. Za to je često je potrebno koristiti kombinaciju javnih izvora i tražiti dalje potvrde neposredno od klijenta, te informacije iz javnih izvora ili tražiti dodatnu dokumentaciju koja potvrđuje stvarno vlasništvo i strukturu kompanije. Obaveza identifikacije stvarno vlasništvo ne završava identifikacijom prvog nivoa vlasništva, te zahtijeva da se poduzmu razumni koraci za identifikaciju stvarnog vlasništva na svakom nivou korporativne strukture ,dok ne bude identifikovan stvarni krajni vlasnik.

- razumjevanje i, prema potrebi, dobivanje informacije o svrsi i namjeravanoj prirodi poslovnog odnosa;
- sprovođenje stalne dužne analize poslovnog odnosa - to osigurava da se dokumenti, podaci ili informacije prikupljeni u procesu CDD održavaju ažurnim i relevantnim kroz poduzimanje pregleda postojeće evidencije, posebno za rizične kategorije klijenata, a i preduzimanje odgovarajućeg CDD-a takođe može olakšati tačno podnošenje izvještaje o sumnjivim transakcijama FOO-u, ili da se dobiju odgovori na zahtjeve za informacijama od FOO-a.

Profesionalne računovođe treba da osmisle svoje politike i procedure tako da nivo CDD-a osigurava od rizika da ga klijent ne koristi za PN i FTA. U skladu sa nacionalnim okvirom za SPN i FTA, računovođe treba da osmisle 'standardni' nivo CDD-a za klijente sa normalnim rizikom i smanjeni ili

pojednostavljeni proces CDD-a za klijente niskog rizika. Pojednostavljene mjere CDD nisu prihvatljive kad god postoji sumnja na PN i FTA ili gdje se primjenjuju specifični scenariji većeg rizika.

U normalnom toku svog rada, računovođe će vjerovatno naučiti više o nekim aspektima njihovog klijenta, kao što su poslovanje ili zanimanje njihovog klijenta i/ili njihov nivo i izvor prihoda. Ove informacije će im vjerovatno pomoći u ponovnoj procijeni rizika od PN i FTA.

Okvir pristupa zasnovanog na riziku znači da profesionalne računovođe treba da obavljaju različite nivoe posla prema nivou rizika. Na primjer, gdje je klijent ili vlasnik kontrolnih interesa javno preduzeće koje, je predmet regulatornog nadzora i praćenja, a te informacije su javno dostupne, manje provjere – pojednostavljeni CDD može biti prikladan. U slučaju trustova, fondacija ili sličnih pravnih lica kod kojih se korisnici razlikuju od zakonskih vlasnika entiteta, biće neophodno formiraju razuman nivo znanja i razumijevanja nastanka i prirode takvog klijenta; identiteta osnivača, povjerenika ili fizičkih osoba koje ostvaruju efektivnu kontrolu.

Promjene u vlasništvu ili kontroli klijenata treba da dovedu do pregleda ili ponavljanja procedure identifikacije i verifikacije klijenata. Ovo se može izvesti u u vezi sa svim profesionalnim zahtjevima za kontinuirane procese klijenta.

Javni izvori informacija mogu pomoći u ovoj tekućoj reviziji (pregled transakcije preduzete tokom trajanja tog odnosa). Procedure koje je potrebno izvršiti mogu varirati, u skladu sa prirodom i svrhom postojanja entiteta i stepena u kojem se osnovno vlasništvo razlikuje korištenjem nominiranih i složenih struktura.

Sljedeći okvir pruža nepotpunu listu primjera standardnih, poboljšani i pojednostavljeni CDD:

Okvir 4. ***Primjeri standardnih/pojednostavljenih/poboljšanih mjera provjere klijenta***

Standardni CDD

- > Identifikacija klijenta i provjera identiteta tog klijenta korištenjem pouzdanih, nezavisnih izvornih dokumenata, podataka ili informacija.
- > Identificiranje stvarnog vlasnika i poduzimanje razumnih mjera na bazi osjetljivoj na rizik za provjeru identiteta stvarnog vlasnika, tako da računovođa bude zadovoljan rezultatom utvrđivanja identiteta stvarnog vlasnika. Za pravna lica i aranžmane, to bi trebalo da uključuje razumijevanje vlasništva i kontrolne strukture klijenta, te sticanje razumijevanja klijentovog izvora imovine i izvora sredstava, gdje je to potrebno.
- > Razumevanje i dobijanje informacija o svrsi i nameravanoj prirodi poslovnog odnosa.
- > Sprovođenje stalne dubinske analize poslovnog odnosa i nadzora transakcija koje se poduzimaju tokom tog odnosa, kako bi se osiguralo da se transakcije provode su u skladu sa poslovanjem i profilom rizika klijenta, uključujući, gdje je potrebno, izvor imovine i sredstava.

Pojednostavljeni CDD

- > Ograničavanje obima, vrste ili vremena mjera u provjeri klijenta.

- > Dobivanje manjeg broja identifikacionih podataka klijenata.
- > Promjena vrste provjere identiteta klijenta.
- > Pojednostavljivanje verifikacije identiteta klijenta.
- > Utvrđivanje svrhe i prirode transakcije ili poslovnog odnosa provedeno na osnovu vrste transakcije koja se obavlja ili uspostavljenog odnosa.
- > Provjera identiteta klijenta i stvarnog vlasnika nakon uspostavljanje poslovnog odnosa.
- > Smanjenje učestalosti ažuriranja identifikacije klijenata u slučaju poslovanja odnos.
- > Smanjenje stepena i obima tekućeg praćenja i preispitivanja transakcija.

Poboljšani / pojačani CDD

- > Pribavljanje dodatnih informacija o klijentu (npr. zanimanje, obim imovine, informacije dostupne putem javnih baza podataka, interneta, itd.), i redovno ažuriranje identifikacionih podatke klijenta i stvarnog vlasnika.
- > Provođenje dodatnih pretraga (npr. pretraživanja interneta korištenjem nezavisnih i otvorenih izvora) za bolje informisanje o profilu rizika klijenta (pod uslovom da interne politike računovođe im omogućavaju da zanemare izvorne dokumente, podatke ili informacije za koje se smatra da su nepouzdanе).
- > Pribavljanje dodatnih informacija i, po potrebi, potkrepljanje dokumentacije o namjeravanoj prirodi poslovnog odnosa.
- > Dobijanje informacija o izvoru sredstava i/ili izvoru imovine klijenta i što se jasno dokazuje kroz pribavljenu odgovarajuću dokumentaciju.
- > Pribavljanje informacija o razlozima planiranih ili izvršenih transakcija.
- > Dobivanje odobrenja višeg rukovodstva za početak ili nastavak poslovnog odnosa.
- > Sprovođenje pojačanog praćenja poslovnog odnosa, povećanjem broja i vremena trajanja primijenjenih kontrola, kao i odabira obrazaca transakcija koje je potrebno dalje ispitati.
- > Zahtjeva da se prva uplata izvrši preko računa u klijentovo ime kod banke, koja podliježe sličnim standardima CDD.
- > Povećanje svijesti o klijentima i transakcijama s većim rizikom, u svim segmentima poslovnog odnosa s klijentom, uključujući i mogućnost pojačanog brifinga angažovanih timova odgovornih za klijenta.
- > Poboljšani CDD može uključivati i snižavanje praga vlasništva (npr. Ispod 25%), kako bi se osiguralo potpuno razumijevanje kontrolne strukture subjekata koji su uključeni. To također može uključivati i traženje dalje od samog udjela u kapitalu odnosno dionica, kako bi se razumjelo pravo glasa svake strane koja ima interes u entitetu.

Politički izložene osobe (PEP)

Profesionalne računovođe treba da preduzmu razumne mjere da identifikuju da li je klijent PEP ili član porodice ili bliski saradnik PEP-a.

Ako je klijent ili stvarni vlasnik PEP ili član porodice ili blizak saradnik PEP-a, računovođe treba da obave sljedeće dodatne procedure:

- a) dobiju odobrenje višeg rukovodstva za uspostavljanje (ili nastavak za postojeće klijente) poslovnog odnosa;
- b) preduzmu razumne mjere za utvrđivanje izvora imovine i izvora sredstava i
- c) sprovedu pojačano kontinuirano praćenje poslovnog odnosa.

Relevantni faktori koji će uticati na obim i prirodu provjere klijenta, uključuju posebne okolnosti PEP-a, ulogu PEP-a u određenoj vladi/vladinoj agenciji, da li PEP ima pristup službenim fondovima, matičnu zemlju PEP-a, vrstu posla za koji PEP daje instrukcije računovođi da izvrši ili obavi usluge koje se traže, da li je PEP baziran u zemlji ili djeluje međunarodno, posebno imajući u vidu tražene usluge i pregled pod kojim je PEP podvrgnut u matičnoj zemlji PEP-a.

Prirodu rizika treba razmotriti u svjetlu svih relevantnih okolnosti, kao npr:

- a) Priroda odnosa između klijenta i PEP-a. Ako je klijent trust, kompanija ili pravno lice, čak i ako PEP nije fizičko lice koje obavlja efektivnu kontrolu ili PEP je samo diskrecioni korisnik, koji nije primio bilo kakve ovlasti distribucije, PEP ipak može utjecati na rizik procjena.
- b) Priroda klijenta (npr. kada je u pitanju javna kompanija ili uopće entitet koji je regulisan za čitav niz zahtjeva u vezi sa SPN i FTA u skladu sa preporukama FATF-a, činjenica je da podliježe obavezama izvještavanja može biti relevantan faktor, iako to ne bi trebalo automatski kvalifikovati klijenta za pojednostavljeni CDD).
- c) Priroda traženih usluga. Na primjer, manji rizici mogu postojati tamo gdje PEP nije klijent nego direktor klijenta, koji je javno kotirano društvo ili regulisano lice i klijent kupuje nekretninu za to društvo.

Stalno praćenje klijenata i određenih aktivnosti

Od profesionalnih računovođa se ne očekuje da pregledaju svaku transakciju koja se odvija preko poslovnih knjiga svojih klijenata i ako se neke računovodstvene usluge pružaju samo jednokratno, bez kontinuiranog odnosa sa klijentom i bez da računovođe imaju pristup knjigama klijenata i/ili bankovnim evidencijama. Međutim, mnoge od profesionalnih usluga koje pružaju računovođe stavljaju ih u relativno dobar položaj da, kroz njihovo unutrašnje poznavanje i pristup evidencijama klijenta i upravljanja procesima i operacijama, kao i kroz bliski rad sa višim menadžerima i vlasnicima, naiđu i prepoznaju sumnjive aktivnosti (ili transakcije) koje su izvršili klijenti.

Profesionalne računovođe moraju biti na oprezu za događaje ili situacije, koje ukazuju na razloge da bude sumnjičav prema PN i FTA, koristeći svoje profesionalno iskustvo i prosuđivanje u formiranju sumnji, kada je to potrebno. Prednost u ovakvom pristupu je profesionalni skepticizam, koji je definitivna karakteristika za mnoge profesionalne računovodstvene funkcije i odnose.

Stalno praćenje poslovnog odnosa treba da se sprovodi na osnovu rizika, kako bi se osiguralo da su računovođe svjesne bilo kakvih promjena kod klijentovog identiteta i profila rizika utvrđenog prilikom prihvatanja klijenta. Za to je potreban odgovarajući nivo kontrolnih aktivnosti tokom poslovne veze, uključujući ispitivanje izvora sredstva, gdje je to potrebno, kako bi se prosudila konzistentnost sa očekivanim ponašanjem na osnovu akumulirane CDD informacije. Kao što je objašnjeno u nastavku, kontinuirani monitoring također može rezultirati prijavama o sumnjivim transakcijama.

Profesionalne računovođe bi takođe trebalo da razmotre ponovnu CDD procjenu na osnovama toka angažmana sa klijentom. Poznati, ugledni, dugogodišnji klijenti mogu iznenada zatražiti novu vrstu usluge koja nije u skladu sa prethodnom. Takav zadatak može sugerirati i veći nivo rizika.

Računovođe ne bi trebalo da provode istrage u vezi sa sumnjom na PN i FTA na svaku svoju sumnju, ali umjesto toga bi trebalo da podnesu prijavu o uočenoj sumnji ili ako je ponašanje neuobičajeno, trebalo bi da kontaktiraju FOO ili organi za provođenje zakona ili nadzorni organ, prema potrebi, za konkretne smjernice u takvom slučaju. U okviru angažmana, računovođa treba imati na umu zabranu obavještanja klijenta kod kojeg je utvrđeno postojanje sumnje. Sprovođenje dodatnih istraga, koje nisu u okviru angažmana, takođe treba uzeti u obzir iz ugla rizika upozoravanja mogućeg perača novca.

Prilikom odlučivanja da li je aktivnost ili transakcija sumnjiva ili ne, profesionalne računovođe će možda morati postaviti dodatne upite klijentu (unutar uobičajenog opsega u poslovnom odnosu) ili izvršiti dodatnu provjeru njihove evidencije. To bi obično moglo biti učinjeno kao dio računovodstvenog procesa CDD. Uobičajeni komercijalni upiti, koji se postavljaju radi ispunjavanja obaveza prema klijentima, mogu pomoći u razumijevanju aktivnosti ili transakcije, kao bi se utvrdilo da li je sumnjiva ili ne.

Izveštavanje o sumnjivim aktivnostima / transakcijama, prijave, interne kontrole i veći rizik zemlje

Prijavljivanje sumnjivih transakcija i prijava

Od profesionalnih računovođa se zahtjeva da prijave sumnjive transakcije. Kada zakonski ili regulatorni zahtjevi nalažu, prijava sumnjivih aktivnosti, nakon formiranja sumnje, uvijek se mora odmah prijaviti.

Od profesionalnih računovođa se može tražiti da prijave sumnjive aktivnosti, kao i specifične sumnjive transakcije, pa može sačiniti izvještaje o brojnim različitim scenarijima, uključujući sumnjive poslovne strukture ili menadžerske profile, koji nemaju legitimno ekonomsko obrazloženje, kao i sumnjive transakcije, kao što je pronevjera sredstva, lažno fakturisanje ili kupovina robe koja nije u skladu sa robom kojom kompanija posluje. Važno je naglasiti da tamo gdje računovođe nastoje odvratiti klijenta od bavljenjem ilegalnim aktivnostima ne predstavlja dojavu.

Međutim, treba napomenuti da je pristup zasnovan na rizicima prikladan u svrhu identificiranje sumnjive aktivnosti ili transakcije, usmjeravanjem dodatnih resursa na ona područja koja su identifikovana kao veći rizik. Određeni nadležni organi vlasti ili samoregulirajuća tijela mogu pružiti informacije računovođama, koje mogu koristiti u vlastitom pristupu za identifikaciju sumnjivih aktivnosti ili transakcija kao dio pristupa zasnovanog na rizicima. Računovođa takođe trebaju periodično

procjenjivati adekvatnost svog sistema za identifikovanje i prijavljivanje sumnjivih aktivnosti ili transakcija.

Profesionalne računovođe treba da provedu CDD ako sumnjaju na PN i FTA.

Interne kontrole i upravljanje

Snažno vodstvo i angažman višeg rukovodstva i upravnih odbora (ili ekvivalentnog tjela) u SPN i FTA je važan aspekt aplikacije pristupa zasnovanog na rizicima. Viši menadžment mora stvoriti kulturu usklađenosti, osiguravajući da se uposleni pridržavaju politika, procedura i procesa firme dizajniranih da ograniče i kontrolišu rizike.

Priroda i obim kontrole, kao i ispunjavanje nacionalnih obaveza koje su zakonski zahtjevi, moraju biti proporcionalni riziku uključenom u ponuđene usluge. Pored ostalih internih kontrola usklađenosti, priroda i obim kontrole u SPN i FTA će obuhvatiti brojne aspekte, kao što su:

- a) imenovanje pojedinca uz ili na nivou uprave odgovornih za upravljanje usklađenosti sa zahtjevima za SPN i FTA;
- b) osmišljavanje politika i procedura koje se fokusiraju na resurse za veći rizik firme, usluge, proizvode, klijente i geografske lokacije na kojima klijenti posluju, uključuju politike i procedure za provjeru klijenta zasnovane na riziku;
- c) osiguravanje da su uspostavljene adekvatne kontrole prije nego što se ponude nove usluge; i
- d) obezbeđivanje adekvatnih kontrola za prihvatanje klijenata sa većim rizikom ili obezbeđivanje usluge većeg rizika, na osnovu odobrenja višeg menadžmenta.

Ove politike i procedure treba implementirati u cijeloj firmi i treba da uključuju:

- a) obavljanje redovnog pregleda politika i procedura firme kako bi se osiguralo da ostanu prikladne njihovoj svrsi;
- b) obavljanje redovnog pregleda usklađenosti, kako bi se provjerilo da li je osoblje ispravno provodilo politike i procedure firme;
- c) pružanje redovnog izvještaja višem rukovodstvu o inicijativama usklađenosti, identifikaciji nedostataka usklađenosti, poduzetim korektivnim mjerama i podnesenim prijavama o sumnjivim aktivnostima / transakcijama;
- d) planiranje promjena u rukovodstvu, osoblju ili strukturi firme, tako da postoji kontinuitet usklađenosti;
- e) fokusiranje na ispunjavanje svih regulatornih evidencija i zahtjeva za izvještavanja, preporuka za usklađenost sa zahtjevima za SPN i FTA i obezbeđivanje pravovremenog ažuriranja, kao odgovor na promjene propisa;

- f) omogućavanje blagovremenog identifikovanja transakcija o kojima se izveštava i obezbeđivanje tačnog podnošenja potrebnih izvještaja;
- g) uključivanje usklađenosti sa zahtjevima za SPN i FTA u opis poslova i učinak kroz evaluacije odgovarajućeg osoblja;
- h) obezbjeđivanje odgovarajuće obuke za svo relevantno osoblje;
- i) posjedovanje odgovarajućih sistema upravljanja rizikom, kako bi se utvrdilo da li klijent, potencijalni klijent, odnosno stvarni vlasnik je PEP ili osoba koja podliježe primjeni finansijskih sankcija;
- j) obezbeđivanje adekvatnih kontrola za klijente i usluge većeg rizika, kao neophodnih (npr. dodatna dužna pažnja, dokazivanje izvora imovine i sredstva klijenta i konsultacija sa višim menadžmentom, ili dodatni pregledi i/ili konsultacije);
- k) pružanje većeg fokusa na poslovanje računovođe/računovodstvene firme (npr. usluge, klijenti i geografske lokacije) koji su ranjivija zloupotreba za PN i FTA;
- l) obezbeđivanje periodične revizije procjene rizika i upravljanja procesima, uzimajući u obzir okruženje u kojem se posluje računovođa/računovodstvena firma i kojem se pužaju usluge; i
- m) obezbeđivanje funkcije usklađenosti sa zahtjevima SPN i FTA i programa revizije, s obzirom na obim organizacije i prirodu računovođe.

Računovodstvena firma treba da izvrši procjenu rizika za cijelu firmu, koja uzima u obzir veličinu i prirodu prakse; postojanje visokorizičnih klijenata (ako ih ima); i pružanje usluga visokog rizika (ako ih ima). Kada se završi, procjena rizika za cijelu firmu, procjena će pomoći firmi u kreiranju njenih politika i procedura.

Profesionalne računovođe bi trebalo da razmotre korištenje dokazanih tehnoloških rješenja za minimiziranje rizika od greške i da se osigura efikasnost u vlastitim procesima SPN i FTA. Ova rješenja će vjerovatno postati pristupačnija i više prilagođena potrebama računovođe kako se nastavljaju razvijati. Ovo može biti posebno važno za manje firme koje su možda manje sposobne da im posvete značajnije vrijeme za navedene aktivnosti.

U zavisnosti od veličine firme, vrste usluga koje se pružaju, rizika u profilima klijenata i ukupnih procijenjenih rizika od PN i FTA, možda bi bilo moguće pojednostaviti interne procedure. Na primjer, pojednostavljene interne proedure mogli bi primijeniti samostalni praktičari (poduzetnici) za pružanje ograničenih usluga za klijenti sa niskim rizikom, i to pojedinačn klijenti za koje postoji saznanje i ranije iskustvo o firmi i vlasniku/vlasnicima. Za veće firme, opsluživanje raznolike baze klijenata i pružanje višestrukih usluga na različitim geografskim lokacijama, sofisticiranije procedure će vjerovatno biti neophodne.

Interni mehanizmi za osiguranje usklađenosti

Profesionalne računovođe (na nivou višeg menadžmenta) treba da nadgledaju efektivnost internih kontrola. Ako računovođe identifikuju bilo kakve slabosti u unutrašnjoj kontroli, trebaju osmisliti poboljšane procedure.

Najefikasnije sredstvo za praćenje unutrašnjih kontrola je redovni (obično najmanje jednom godišnje) nezavisni (interni ili eksterni) pregled usklađenosti. Ako se izvrši interno, pogodan je član osoblja koji

ima adekvatno radno znanje o okviru unutrašnje kontrole o SPN i FTA u firmi, politikama i procedurama i zadovoljava bazične zahtjeve za obavljanje pregleda. Osoba koja vodi nezavisno pregled ne bi trebalo da bude ista osoba koja je dizajnirala ili implementirala kontrole. Pregled usklađenosti bi trebao uključivati pregled dokumentacije za CDD i da se provjeri da li osoblje pravilno primjenjuje procedure u vezi s tim.

Ako pregled usklađenosti identifikuje područja slabosti i nedostatke, treba dati preporuke o tome kako poboljšati politike i procedure, zatim viši menadžment treba da prati kako firma postupa po tim preporukama.

Profesionalne računovođe treba redovno da pregledavaju i ažuriraju procjene rizika u cijeloj firmi i osiguravaju da politike i procedure i dalje budu usmjerene na one oblasti u kojima su rizici od PN i FTA najveći.

Provjera i zapošljavanja

Menadžment profesionalnog računovođe treba da uzme u obzir vještine, znanje i iskustvo osoblja prije nego što ga imenuje na funkciju vezano za SPN i FTA. Uslovi za angažman osoblja na ove funkcije treba da bude proporcionalan njihovoj ulozi u firmi i rizicima od PN i FTA. Ti uslovi mogu uključivati provjeru kaznene evidencije i druge oblike provjera prije zapošljavanja, kao što su provjere kreditnih referenci i biografija (ako je dozvoljeno nacionalnim zakonodavstvom) za pozicije ključnog osoblja.

Obrazovanje, obuka i svijest

Računovodstvene firme / računovođe treba da obezbjede za svoje osoblje obuka za SPN i FTA. Za računovođe, a posebno one u manjim firmama, takve obuka takođe može pomoći u podizanju svijesti o obavezama praćenja klijenata. Obuka treba da se usmjerava na uspostavljanje i povećanje odgovarajućih kontrola, ali i na i na obuci o svijesti uposlenih. Za to je potreban napor cijele firme da pruži svom relevantnom osoblju barem opšte informacije o zakonima o SPN i FTA, regulativama i internim politikama.

Profesionalne računovođe treba da obezbjede ciljanu obuku za povećanje svesti od strane računovođa koji pružaju određene aktivnosti klijentima većeg rizika i računovođama za obavljanje poslova većeg rizika. Studije slučaja (zasnovane na činjenicama i hipotetičke) su dobar način da se oživotvore propisi i postanu razumljivi.

Obuka bi takođe trebala biti usmjerena na ulogu koju pojedinac obavlja u procesu SPN i FTA. To bi moglo uključivati obuku o lažnoj dokumentaciji i u vezi sa tim preuzimanje zadataka identifikacije i verifikacije, ili obuku u vezi sa crvenim zastavama za one koji vrše procjenu rizika klijenta / transakcionog rizika.

U skladu sa pristupom zasnovanim na riziku, posebnu pažnju treba posvetiti faktorima rizika ili okolnosti koje se javljaju u vlastitoj praksi računovođe. Osim toga, kompetentna vlast i predstavnička tijela treba da rade sa obrazovnim institucijama kako bi se osiguralo da se relevantni nastavni planovi i programi bave rizicima PN i FTA. Isto tako, obuka takođe treba da bude dostupna studentima koji pohađaju kurseve da bi postali računovođe.

Preduzeća moraju svojim zaposlenima obezbijediti odgovarajuću obuku za SPN i FTA. U osiguravanju usklađenosti s ovim zahtjevom, računovođe mogu uzeti u obzir bilo koje obuke za SPN i FTA, što uključuje i kontinuiranu profesionalnu obuku za razvojne zahtjeve za njihovo stručno osoblje. Oni takođe moraju osigurati odgovarajuću obuku za bilo koje relevantno osoblje bez profesionalne

kvalifikacije, na nivou koji odgovara funkcijama koje obavlja to osoblje, i vjerovatnoću njihovog susreta sa sumnjivim aktivnostima.

Ukupan pristup zasnovan na riziku i različite metode dostupne za obuka i edukacija daju računovođama fleksibilnost u pogledu učestalosti, mehanizama pojave i fokusa takve obuke. Računovođe treba da procijene vlastito osoblje u pogledu objektivnih potrebe kako bi se planirali i implementirali programi obuke koji pružaju odgovarajuće informacije o SPN i FTA, koji su:

- a) prilagođeni relevantnoj odgovornosti osoblja (npr. kontakt sa klijentom ili administracija);
- b) na odgovarajućem nivou detalja (npr. s obzirom na prirodu usluga koje obezbjeđuju računovođe);
- c) s učestalošću koja odgovara nivou rizika vrste posla koji obavlja računovođe; i
- d) u upotrebi za testiranje i za procjenu znanja osoblja o datim informacijama.

Zaključne napomene

Kako je naprijed naglašeno, upravljanje rizicima od PN i FTA nije moguće unikatno unaprijed definirati ni za jednu profesiju, obzirom da postoji veliki broj faktora koji utiču na odabir i klasifikaciju mogućih rizika. Svaki pojedinačni klijent u konkretnim slučajevima može, po izvršenoj detaljnoj provjeri biti ocjenjen kao manje ili više rizičan u određenim aspektima ili uopće. Isto tako, profesionalne računovođe se razlikuju, nekad i u značajnom omjeru, počev od profila usluga koje nude, užih specijalnosti uposlenika, obima i vrste poslova tj. usluga koje vrše i po nizu drugih pitanja.

Dakle, svaki profesionalni računovođa mora samostalno izgrađivati vlastiti sistem upravljanja rizicima od PN i FTA cjeneći navedene aspekte i preporuke. U tom procesu je jako važno da se prodržavaju uputa, naloga i preporuka nadležnih institucija i tijela, posebno nadležnih nadzornih organa.

Još je važno istaći da izgrađen sistem upravljanja rizicima od PN i FTA profesionalne računovođe ne mogu smatrati trajno izvršenom obavezom. Ispravno je da stalno provjeravaju i analiziraju eventualne nedostatke ili novosti tj. sve one “neuključene” rizike ili radnje vezano za definirane rizike, te shodno tome stalno unapređuje vlastiti sistem upravljanja rizicima od PN i FTA.

Prilog 1: Liste rizičnih zemalja

(FOO – 24.04.2026.)

Liste zemalja koje imaju strateške nedostatke u sistemu borbe protiv PN i FTA i koje predstavljaju po međunarodni finansijski sistem – **crna lista**:

1. Demokratska Narodna Republika Koreja (Sjeverna Koreja)
2. Iran
3. Mjanmar (Myanmar)

Lista zemalja koje imaju strateške nedostatke u sistemu borbe protiv PN i FTA i koje su na najvišem političkom nivou iskazale opredjeljenost za otklanjenje nedostataka, te su u tom smislu napravile akcioni plan u suranji sa FATF-om i u obavezi su da izvještavaju o napretku koji postižu – **siva lista**:

1. Alžir	12. Liban
2. Angola	13. Monako
3. Bolivija	14. Namibija
4. Bugarska	15. Nepal
5. Kamerun	16. Papua Nova Gvineja
6. Obala Slonovače	17. Južni Sudan
7. Demokratska Republika Kongo	18. Sirijaa
8. Haiti	19. Venecuela
9. Kenija	20. Vijetnam
10. Kuvajt	21. Britanska Djevičanska Ostrva
11. Laos	22. Jemen

Najnovija objava FATF-a od 19.06.2026.

Crna lista je nepromijenjena,

Siva lista (skinuti: Alžir i Namibija; novouvršteni: BiH i Irak):

1. Angola	12. Narodna Demokratska Republika Laos
2. Bolivija	13. Liban
3. Bosna i Hercegovina	14. Monako
4. Bugarska	15. Nepal
5. Kamerun	16. Papua Nova Gvineja
6. Obala Slonovače	17. Južni Sudan
7. Demokratska Republika Kongo	18. Sirija
8. Haiti	19. Venecuela
9. Irak	20. Vijetnam
10. Kenija	21. Britanska Djevičanska Ostrva
11. Kuvait	22. Jemen

Prilog 2: Lista indikatora za prepoznavanje rizika od PN i FTA

(prijedlog)

Ovdje predloženi indikatori na moguće PN i FTA, do čijeg saznanja bi mogao doći profesionalni računovođa u postupku identifikacije i praćenja klijenta, kao i tokom poslovnog odnosa, ukoliko isti zaključi, neobavezujući su i daju se s ciljem olakšavanja definicija indikatora od strane računovođa prilikom izrade vlastitih lista. Istovremeno ova lista nije konačna i profesionalne računovođe trebaju istu formirati i na osnovu vlastitih iskustava. Ono što je važno naglasiti je da Zakon o SPN i FTA propisuje da liste indikatora trebaju biti izrađene na temelju smjernica FOO-a i nadležnog nadzornog organa.

Profesionalne računovođe su dužne pridržavati se utvrđene liste indikatora prilikom preduzimanja poslova na sprečavanju, istraživanju i otkrivanju PN i FTA, ali ne ograničavajući se samo na njih. To je ujedno i jedan od ključnih preduslova za ispravno funkcioniranje sistema upravljanja rizicima vezano za PN i FTA.

Ovdje se navode neki od indikatora vezano za rizike od PN i FTA, koje profesionalne računovođe mogu koristiti za izradu vlastitih lista indikatora na rizik od PN i FTA, ali trebaju listu i proširiti sa indikatorima koje sami definišu.

Indikatori o klijentu i njegovim poslovima podrazmijevaju indikatore rizika koji se odnose na klijenta kao fizičku osobu ili klijenta pravnu osobu, njegova odgovorna i ovlaštena osoba, stvarne vlasnike, zastupnike i opunomoćenike, kao i vrstu poslova koje obavlja i način na koji to radi.

- klijent - pravna osoba je osnovana bez posebnog poslovnog opravdanja, što se može odnositi i na osnivanje supsidijarnih društava, podružnica, filijala, novih pogona i slično;
- klijentov stvarni vlasnik ima sjedište (kada je pravna osoba), odnosno državljanstvo (kada je fizička osoba) u zemlji, odnosno zemlje, koja je zemlja sa FATF-ove "crne" ili "sive" liste;
- klijent (fizičko lice) ili, kad je klijent pravno lice, klijentov stvarni vlasnik, član uprave ili na drugi način fizičko lice koje ima značajan uticaj na donošenje klijentovih poslovnih odluka politički eksponirano lice;
- klijent često mijenja adresu bez jasnog razloga;
- adresa sjedišta klijenta i sa njim povezanih osoba je ista;
- računovođa nikada nije omogućeno da pregleda poslovne prostore ili proizvodne pogone klijenta iz čega se može zaključiti da se radi o fiktivnom preduzeću;
- klijentova organizacijska struktura je komplicirana, odnosno složena i neefikasna, a ne postoje opravdani razlozi za to (ovo je posebno važan indikator u uvjetima kada se ne može utvrditi stvarni vlasnik klijenta – pravne osobe);
- klijent je uključen u poslove koji nisu karakteristični za njegovo poslovanje ili ulazi u poslovne odnose koji za njega nisu ekonomski opravdani, odnosno nisu sadržani u njegovoj važećoj

registraciji djelatnosti (osim ukoliko se ne radi o dozvoljenim dopunskim poslovima u skladu sa zakonom);

- klijent posluje sa neprofitnim ili dobrotvornim organizacijama, za što ne postoji pravi ekonomski razlog;
- klijent posluje sa partnerima iz država koje se nalaze a FATF-ovoj “crnoj” ili “sivoj” listi (ovo se odnosi i na slučajeve kada klijent ima sjedište u ovakvim zemljama, odnosno klijentov stvarni vlasnik);
- klijent posluje sa subjektima iz država koje su poznate kao „porezni raj“, posebno kada se radi o određenim vrstama poslova kao što su plaćanje troškova savjetovanja ili troškova za istraživanje društva koja ne obavlja ili ne smije obavljati trgovinske ili proizvodne djelatnosti u državi u kojoj je registrirano (ovo se odnosi i na slučajeve kada klijent ima sjedište u ovim zemljama);
- klijent vrši dokapitalizaciju poduzeća bez ekonomski opravdanog razloga;
- klijent raspolaže sa opsežnom imovinom (luksuzni automobili, apartmani za stanovanje, rezidencije plovila i slično), koja ne spada u uobičajene okvire poslovanja društva, odnosno ne može se dovesti u vezi sa registriranom djelatnošću klijenta;
- klijent pod istragom za kaznena djela pranja novca ili financiranja terorizma;
- u klijentovom poslovanju pojavljuju se velike i neobjašnjive oscilacije u prihodima i/ili rashodima, odnosno neuobičajeno i neobjašnjivo visoki prihodi u odnosu na rashode;
- nedovoljno objašnjen jednokratni prihod, kada on doseže značajno povećanje (na primjer: 10 puta u odnosu na prosječnu jednomjesečnu realizaciju u prethodnoj godini u istoj djelatnosti, a da se pri tom obim proizvodnja, odnosno pruženih usluga, nije povećao ili nije bitnije povećao);
- potraživanja ili dugovanja se otpisuju bez pratećih dokaza ili bez prisutnosti i nalaza komisija;
- u klijentovom poslovanju su česte pojave viškova i/ili manjkova robe;
- klijent u računovodstvenim ispravama evidentira nepostojeće ili već naplaćene dugove, odnosno ne evidentira vlastite postojeće obaveze. 3.2.2.

Indikatori vezano za klijentove uposlenike, što podrazumijeva uposlene kod klijenta (u stalnom radnom odnosu ili povremeno uposlene), u smislu njihove stručnosti, iskustva, odnosa prema poslovnim obavezama, njihovom ponašanju i drugim aspektima, kao i njihovom odnosu sa klijentom, odnosno njegovom odgovornom osobom, kad je klijent pravna osoba.

- klijent nema uposlenih, što nije uobičajeno za njegovu vrstu i način poslovanja;
- klijent nema evidenciju o stalno ili po ugovoru uposlenih radnika, što je neuobičajeno za djelatnost koju obavlja, odnosno suprotno je važećim propisima;
- klijent, odnosno njegovi uposlenici, ne poznaju dobro svoj posao, iz čega je moguće zaključiti da ga i ne obavljaju ili da ga obavljaju u veoma malom obimu;

- klijent uvjerava ili želi uvjeriti uposlenika da ne ispuni neki od dokumenata, koji su potrebni za izvođenje posla ili transakcije;
- uposlenici (uključujući i odgovorne i ovlaštene osobe, i druge vezane osobe sa klijentom) primaju plaću ili dio plaće iz nepoznatih izvora, odnosno iz izvora koji nisu zakonom propisani;
- sumnjivo ponašanje i poslovanje uposlenika (na primjer: iznenadno visoko trošenje, ne korištenje odmora itd); (g) klijentovo osoblje ne izvještava o neobičnim ili sumnjivim transakcijama, iako im je bilo jasno da postoje i da su o tome trebali izvijestiti;
- klijentovo osoblje namjerno krši unutrašnja akta klijenta, protokole, propise o sprečavanju pranja novca i financiranja terorizma.

Indikatori vezano za transakcije podrazumijevaju transakcije vezane za naplatu po isporučenim robama i/ili uslugama, odnosno plaćanje za primljene robe i/ili usluge, investicije, uključujući i vrijednosne papire i dokapitalizacije, osnivanje supsidijarnih društava, pozajmice i neku drugu vrstu transakcija, kao i druge aktivnosti vezane uz to.

- klijent plaća ili vrši naplate za nedefinirane radnje, proizvode ili usluge, odnosno vrši neuobičajene naplate ili isplate plaćanja;
- naručilac posla unaprijed plaća za posao koji još nije dogovoren ili je malo vjerovatno da će biti dogovoren, bez obzira da li se radi o plaćanju od strane klijenta ili prijemu sredstava tj.naplati;
- klijent inzistira bez posebnog razloga na brznoj realizaciji posla ili transakcije;
- klijent vrši neuobičajene transakcije, transakcije sa povezanim osobama ili osobama koje odstupaju od uobičajenih stranaka (plaćanje fizičkim osobama, politički ili javno eksponiranim osobama);
- klijent ima česta putovanja u inozemstvo, koja su sa stanovišta obima i vrste poslova koje obavlja nepotrebna, neuobičajena i skupa;
- priliv ili odliv sredstava sa, odnosno na, račun u inozemstvu, gdje stranka nema poslovnog partnera;
- vrše se neodovoljno objašnjena ili nelogična plaćanja prema kćerkama firmama ili drugačije povezanim društvima²⁸, odnosno prema fizičkim osobama;
- klijent koristi platežna sredstva izdata u drugoj državi, iako u toj državi ne obavlja djelatnost, nema ni stalno ni privremeno prebivalište (osim uobičajenih platežnih sredstava - valuta);
- klijent često vrši gotovinske transakcije (uplate i isplate), iako za djelatnost kojom se bavi taj vid plaćanja nije uobičajen;
- gotovinske transakcije klijenta vrše se uglavnom u pojedinačnim iznosima ispod granice za koju je propisana identifikacija i/ili obavještanje FOO-a;
- klijent koristi više sefova u bankama za čuvanje, odnosno promet nekretnine, tj. ukoliko nema potreba za čuvanjem dokumentacije ili ako taj broj prevazilaze objektivne potrebe za čuvanjem dokumentacije, što ukazuje na njihovu upotrebu u druge namjene, u cjelosti ili djelimično;

- klijent prijevremno otplaćuje kredit ili pozajmicu gotovinom;
- klijent ima određen broj transakcija koje su, poredeći sa ostalim transakcijama, neuobičajeno velike i/ili za takve iznose teško se može utvrditi realnost njihove osnove;
- klijentovi neaktivni račni iznenada postaju aktivni i preko njih se vrše značajni transferi u obimu i učestalosti (u odnosu na klijentov obim poslovanja);
- klijent nudi novac ili druge neuobičajene pogodnosti kao protuuslugu za izvođenje vidljivo neuobičajenog ili sumnjivog posla;
- klijent zaključuje ugovor o životnom osiguranju sa plaćanjem jednokratne premije, te ugovor raskida prije ugovorenog roka bez razumnog, odnosno opravdanog razloga.
- klijent u kratkom roku uspostavlja više poslovnih odnosa sa različitim finansijskim institucijama, posebno ukoliko se za to ne može utvrditi poslovni osnov i potreba;
- klijent vrši transakcije sa neprofitnim ili dobrotvornim organizacijama, za što ne postoji pravi ekonomski razlog;
- klijent vrši transakcije za prijenos dobitka od on line igara na sreću;
- klijent vrši transakcije sa partnerima iz država koje se nalaze FATF-ovoj “crnoj” ili “sivoj” listi;
- klijent učestalo vrši transakcije vezane za kupovinu i/ili prodaju virtualnih valuta.

Indikatori vezani za dokumentaciju i informacije podrazumijevaju dokumentaciju i informacije dobivene od klijenta u vezi sa njegovim osnovnim podacima (što uključuje njegovu odgovornu i ovlaštenu osobu, stvarne vlasnike, zastupnike i opunomoćenike), transakcijama, poslovnim odnosima i njegovim klijentima, osnovama za knjiženje određenih računovodstvenih promjena i drugim važnim pitanjima u vezi sa klijentom. Pokazatelji rizika, koji mogu ukazivati na sumnje od mogućeg pranja novca i/ili financiranja terorizma.

- klijent pruža sumnjive, nejasne ili nepotpune informacije o svojim transakcijama, poslovanju, odgovornoj, ovlaštenoj osobi, stvarnim vlasnicima, zastupnicima ili opunomoćenicima;
- klijent podnosi dokumente za koje se može zaključiti da su krivotvoreni, preuređeni ili na drugi način nepravilni;
- klijentovi identifikacijski dokumenti su novi, odnosno izdati su prije kratkog vremena;
- klijentovi identifikacijski dokumenti su izdati u inozemstvu, odnosno njihova vjerodostojnost se teško može provjeriti;
- klijent, vezano za zahtjev računovođe ili revizora za pojašnjenje određenih informacija, transakcija, poslovnih odnosa, identiteta osobe i slično, odnosno dostavu ispravne dokumentacije u vezi sa tim, postupa na način da izbjegne ispuniti ovu obavezu;

- o transakcijama klijenta nema nikakvih dokaza (ispravni dokumenti, informacija ili pojašnjenja) ili ti dokazi nisu zadovoljavajući, odnosno ne mogu biti uzeti kao ispravni u skladu sa važećim propisima i standardima struke;
- klijentove transakcije su knjižene na osnovu nevjerodostojne i nekompletne dokumentacije;
- robne deklaracije, vanjskotrgovine, špeditorske i knjigovodstvene dokumentacije kod klijenta su neusklađene;
- klijent ne zna pouzdano gdje se nalazi njegova poslovna dokumentacija, što uključuje i finansijsku, odnosno knjigovodstvenu dokumentaciju;
- klijentova knjigovodstvena dokumentacija je neažurna, neadekvatna i/ili neuredna;
- klijentova knjigovodstvena dokumentacija se često gubi, nestaje ili je uništena „višom silom“;
- kod klijenta je uočena pojava paralelne dokumentacije;
- klijent često mijenja ovlaštene potpisnike računovodstvene dokumentacije.

Indikatori vezano za komunikacije i ponašanje klijenta podrazumijevaju svaku vrstu komunikacija klijenta sa profesionalnim računovođom koji mu pruža usluge, što uključuje, ali se ne ograničava samo na, dostavu dokumentacije i informacija, odnosno na redovne komunikacije vezane za poslovanje putem telefona i maila.

- klijent izbjegava da mu se dokumentacija ili druge vrste komuniciranja sa njim dostavljaju, odnosno obavljaju putem zvanične službene adrese, koja je upisana u važeće dokumente o njegovoj registraciji u zemlji;
- klijent upotrebljava druge vrste poštanskih adresa, umjesto adrese ulice, što nije uobičajeno za navedeno mjesto ili područje (na primjer: poštanski broj i slično);
- klijent u više navrata koristi jednu adresu, ali često mijenja imena ovlaštenih osoba i/ili osoba ovlaštenih za raspolaganje računom;
- klijent je tajan i protivi se direktnom susretu sa računovođom i/ili revizorom (ovo se odnosi i na odgovorne i ovlaštene osobe klijenta pravne osobe, njegove stvarne vlasnike, zastupnike i opunomoćnike);
- klijentov privatni ili službeni telefon je isključen ili je navedeni broj nevažeći; (f) klijent uporno nastoji određene transakcije ili druge bitne događaje tumačiti računovođi i/ili revizoru „na svoj način“ i u okviru toga inzistirati da se na određen način, koji je suprotan važećim propisima i/ili standarima, takve transakcije i/ili događaji računovodstveno evidentiraju;
- klijent često mijenja računovođe i/ili revizore;
- klijent sa računovođom i/ili revizorom raskida ugovor o suradnji iz razloga zahtjeva za dodatnim objašnjenjima pojedinih računovodstvenih pozicija, bez drugih osnovanih razloga;
- klijent računovođi ili revizoru osporava ili zabranjuje kontakte sa kupcima i/ili dobavljačima;

- klijent traži da mu računovođa, odnosno revizor suprotno od prakse i ugovorenog odnosa, u svoje ime i za svoj račun, obavi transakciju;
- klijent (kod klijenta pravne osobe: njegova ovlaštena ili odgovorna osoba, stvarni vlasnik, zastupnik ili opunomoćnik) žive preko svojih realnih mogućnosti;
- klijent pokazuje neuobičajeno veliko zanimanje za kontrole i politike njihovog sprovođenja; (m) klijent neuobičajeno dobro poznaje pravila o obavještanju o sumnjivim transakcijama;
- klijent je neuobičajeno dobro upoznat sa predmetima koji se odnose na pranje novca i financiranje terorizma ili tako djeluje;
- klijent u komunikacijama sa računovođom i/ili revizorom samoinicijativno zaključuje da su određena sredstva „čista“ i da nisu „oprana“;
- klijent izjavljuje, priznaje ili na drugi način postoje osnovane sumnje da je upleten u nezakonite radnje.

Ostali indikatori vezano za prijetnje od pranja novca, pored naprijed već navedenih trebaju po potrebi biti definirani od strane profesionalnih računovođa, a mogu biti vezani za poslovanje klijenata i s tim u vezi računovodstvenim uslugama, a odnose se na pitanja:

- bankovnih računa;
- off shore poslovnih aktivnosti;
- osobne transakcije;
- korporativne i poslovne transakcije;
- elektronski transferi novčanih sredstava;
- kredite;
- korištenje sefova u bankama;
- životno osiguranje;
- vrijednosne papire;
- promet nekretnina;
- lizing poslove, itd.

Indikatori koji se odnose na financiranje terorizma, kad je u pitanju provjera fizičkih i pravnih osoba povezanih sa klijentom su liste UN-a i EU-a osobama koje su označene da su povezane sa terorizmom i/ili financiranjem terorizma (u daljem tekstu UN i EU liste). Drugi indikatori mogu biti, ne ograničavajući se samo na:

- klijent je osoba koja otvoreno podupire ciljeve terorističke organizacije ili je povezana sa terorističkom organizacijom, a ne nalazi se na naprijed navedenim listama;
- klijent ima više računa na koje prima manje iznose novca;
- izjave i podaci u postupku “upoznaj svog klijenta” su nekonzistentni;
- veliki broj ovlaštenih osoba po računu pravne osobe ili neprofitne organizacije;

- klijent ima adresu ili sjedište u zemlji iz koje dolaze osobe sa UN ili EU liste;
- upotreba skupih finansijskih usluga, iako se ta usluga mogla realizirati i sa manjim troškovima, provizijama i sl. (na primjer: transferi putem Western Uniona, Moneygrama);
- kod transakcije se upotrebljavaju rijetki ili neuobičajeni dokumenti (vrijednosni papiri, založnice, čekovi i sl.), koji su popunjeni i neformalnim zapisima, znakovima, inicijalima i sl.;
- neprofitna organizacija ne vrši propisane godišnje obračune i izvještavanja;
- visoki i neobjašnjeni računi za troškove koji nisu u vezi sa djelatnošću neprofitne organizacije;
- neprofitna organizacija, koja prima donacije, nema program o njihovom dobivanju i trošenju;
- neprofitna organizacija nema mehanizme provjere da li su donacije stigle do pravog korisnika;
- visok iznos donacija u neprofitnu organizaciju od samo jedne osobe;
- donacije u neprofitnu organizaciju su namijenjene uskom krugu ljudi;
- neprofitna organizacija nema dokumente o općim administrativnim radnjama, odlukama, politikama djelovanja;
- finansijske aktivnosti neprofitne organizacije nisu u skladu sa ciljevima zbog kojih je osnovana;
- neprofitna organizacija transferira sredstva u državu ili regiju ili iz države ili regije, iz koje dolaze osobe sa UN i/ili EU lista;
- značajan dio finansijskih sredstava se drži u gotovini;
- finansijska sredstva neprofitne organizacije se nalaze na računima fizičkih osoba.